

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za indologiju i dalekoistočne studije

BUDDHISTIČKA REDOVNIČKA ZAJEDNICA NEKAD I DANAS

Student: Dora Moćan
Mentor: mr. sc. Krešimir Krnić

SADRŽAJ

Popis kratica literature	2
UVOD	3
Saṅgha općenito	5
Buddhino probuđenje i nauk	6
Pālijski kanon – Tri košare	9
Vinayapiṭaka	10
Prātimokṣa	10
Khandhakā	13
Māhavagga	14
Vrste zaređenja	14
Legende iz Vinayapiṭake i pravila proizašla iz njih	15
Obred upavasatha	17
Tromjesečne kiše i vrste prebivališta	17
Pavāraṇa	20
Obuća, lijekovi i ostalo	20
Kaṭhina	20
Redovnička odjeća i raskol u zajednici	21
Cullavagga	22
Redovnice	25
Buddhistički sabori	25
Kanon svetih tekstova	30
Jezik kanona	31
Osnovni pregled razvoja buddhizma u azijskim zemljama	33
Običaji buddhističkih redovnika nekad i danas	37
Odnos redovnika i laika	38
Život bivših redovnika u modernom društvu	40
Samosvijest redovnika u Hong Kongu i što bi promijenili u saṅghi	41
Intervju s buddhističkim redovnikom	43
ZAKLJUČAK	44
Popis stranih riječi (*rekonstruirana sanskrtska riječ koja nije nađena u rječniku)	45
Summary: Buddhist monastic community – past and present	49
Popis literature:	50

Popis kratika literature

- 1) Dutt - Dutt, Sukumar. 2015. *Buddhist monks and monasteries of India: their history and contribution to Indian culture*. Delhi: Motilal Banarsidass Publishers Private Limited.
- 2) Harvey - Harvey, Peter. 1990. *An Introduction to Buddhism: Teachings, History, and Practices*. Cambridge [England]: Cambridge University Press.
- 3) SIK - Katičić, Radoslav. 1973. *Stara indijska književnost*. Zagreb: Matica hrvatska.
- 4) VP 1 - T.W. Rhys Davids; Oldenberg, Hermann. 1881. *Vinaya texts part 1. Vol 13*. Oxford, the Clarendon Press. (<http://www.sacred-texts.com/bud/sbe13/index.htm>)
- 5) VP 2 - T.W. Rhys Davids; Oldenberg, Hermann. 1881. *Vinaya texts part 2. Vol 17*. Delhi: Motilal Banarsidass.
- 6) VP 3 - Oldenberg, Hermann, and Thomas William Rhys Davids. 1991. *Vinaya Texts part 3. Vol 20*. Delhi: M. Banarsidass.
- 7) Winternitz - Winternitz, Maurice, and Srinivasa V. Sarma. 1983. *History of Indian Literature. Vol 2*. Delhi, Motilal Banarsidass Publishers.

UVOD

Vinayapiṭaka prva je od tri dijela buddhističkog kanona - *Tripiṭake* (pāli: *Tipiṭake*), u sebi sadrži pravila i propise namijenjene buddhističkim redovnicima, a ta su pravila raspodijeljena u tri skupine tekstova, *Suttavibhaṅgu*, *Khandhake* i *Parivāru*. Ona su tematski raspoređena ovisno o tome tiču li se pravilnog ponašanja tijekom kišnih razdoblja, odnosa s redovnicama ili višim redovnicima, zaduženja oko samostana te vrsta dostupnih lijekova i materijala za odjeću ili obuću. Osim šturog nabiranja pravila, u *Māhavaggi* možemo naći divne legende o Buddhi i njegovim učenicima koje u potankosti opisuju kada i kojim povodom su ti propisi nastali.

Osim detaljnog pregleda *Vinayapiṭake*, objasniti će kako je uopće nastao buddhizam kao pokret/vjera/učenje, Buddhin put do probuđenja te od čega se sve sastoji njegov nauk koji je potom proslijedio svojim prvim učenicima. Oni su, slijedivši njegov put, postali *arhat* (pāli: *arahant*, nom. *arahañ*, *arahā*) te pobijedili žeđ čime su stali na kraj neprekidnom krugu života i smrti.

Buddhizam se širio van granica indijskog potkontinenta, a njegova je privlačnost bila u tome što je bio namijenjen svim ljudima, ne diskriminirajući ih po kastama. Stekao je mnogo sljedbenika, što je rezultiralo time da su buddhistički sljedbenici često ulazili u konflikte o shvaćanju prirode *arhata* ili koliko se doslovno trebaju pratiti manja pravila. Iz tog su se razloga održavali buddhistički sabori na kojima se raspravljalo o gorućim pitanjima, a oni koji su imali različita shvaćanja podijelili su se u buddhističke škole kako bi bili dio zajednice koja vrednuje ista načela i ima iste stavove.

Zajednica buddhističkih redovnika, *saṅgha*, trebala bi ići u korak s vremenom i modernizacijom društva, s obzirom da je izravno povezana s laicima. Redovnici i laici svakodnevno su u međusobnom odnosu tako što im redovnici tumače Buddhin nauk, a laici im pomažu dajući im hranu ili radom u vrtovima koji pripadaju samostanima. Zbog rigoroznih

pravila, redovnici nisu navikli na život koji vode laici, stoga potencijalno napuštanje redovništva može biti teško za neke pojedince koji se žele brzo prilagoditi životu izvan samostana u kojem su proveli dugi niz godina.

Za istraživački dio rada, intervjuirala sam buddhističkog redovnika iz Indije kako bih pobliže shvatila koliko se danas odstupa od prvotnih pravila i načela kojih su se nekadašnji redovnici doslovno držali. Međutim, osim nekoliko odstupanja od manjih pravila ili pojednostavljivanja onih većih (što ovisi od zemlje do zemlje), redovništvo je uglavnom zadržalo svoju nekadašnju strogost i doslovnost praćenja pravila čime su do današnjih dana uspjeli ispoštovati Buddhine riječi.

Saṅgha općenito

Saṅgha je zajednica buddhističkih redovnika (*bhikṣu*, pāli: *bhikkhu* = onaj koji živi od milodara/prošnje) i redovnica (*bhikṣuṇī*, pāli: *bhikkhunī*), ali i sljedbenika laika (*upāsaka* i *upāsikā*) koji žive prema pravilima napisanim u *Vinayapiṭaki*, prvom dijelu buddhističkog pālijskog kanona, *Tripiṭake*. Oni zajedno čine „četverostruku *saṅghu*“¹ te ona prihvaća sve one koji su prihvatili *dharmu*² (pāli: *dhammu*), dakle sve one koji se izjašnjavaju kao buddhisti. Oni koegzistiraju (čak bi se moglo reći da ovise jedni o drugima) na način da redovnici laicima drže propovijedi i objašnjavaju im Buddhin nauk, a ovi im zauzvrat daju hranu, odjeću ili lijekove, čime dobivaju zasluge i dobru *karmu*³ (pāli: *kammu*) za idući život. Buddhistički redovnici nisu „svećenici“ u smislu da posreduju između ljudi i nečeg nadnaravnog kao što je na primjer u kršćanstvu svećenik posrednik između čovjeka i Boga. Jedan od ciljeva zajednice je postizanje oslobođenja⁴ (*nirvāṇe*, pāli: *nibbāne*) putem discipline koja slijedi određena pravila, putem meditacije i života u zajednici koja se odriče materijalnih dobara. Glavnina tih propisa su zakoni (*śikṣāpada*, pāli: *sikkhāpada*) namijenjeni redovnicima i redovnicama te upute kako izvoditi obrede i imati skladan suživot s laicima.

¹ Harvey, Peter. 1990. *An Introduction to Buddhism: Teachings, History, and Practices*. Cambridge [England]: Cambridge University Press. 217. str.

² *dharma* (pāli: *dhamma*) je duboka zakonitost svijeta te nauka koja je izražava i otkriva, a osim toga je osnovna čestica stvarnosti, poseban i prolazan nosilac vječitoga toka prolaznosti (Katičić:1973:154)

³ *karma* je u buddhističkoj tradiciji termin za prirodni zakon prisutan u prirodi stvari (nešto poput fizičkog zakona); to je prirodni rezultat/posljedica određenih vrsta ponašanja (Harvey:1990:39)

⁴ oslobođenje (*nirvāṇa*) se odnosi na oslobađanje iz nemilosrdnog kruga postajanja, iz kruga života i smrti koje nastaje kao posljedica neznanja i žeđi

Buddhino probuđenje i nauk⁵

Buddhizam je kao vjerski pokret započeo u sjeveroistočnoj Indiji u 5.st. pr. n. e. Siddhārtha Gautama (pāli: Sidhattha Gotama) iz plemena Śākya (pāli: Sakka, Sākiya) koje je živjelo na jugu današnjeg Nepala osnivač je ovog pokreta. Njega su zbog naziva njegova plemena prozvali Śākyamuni (mudrac iz plemena Śākya). Otac Śuddhodana i majka Māyā bili su članovi kraljevske obitelji sa središtem u Kapilavastuu. Čak su i prije Siddhārthina rođenja njegovi roditelji dobivali znakove da će njihov sin uistinu biti poseban. Majka je tijekom trudnoće sanjala kako joj u bok ulazi biće u liku bijela slona. Na putu prema svojim roditeljima, zbog namjere da dijete rodi u roditeljskoj kući, u gaju kod mjesta Lumbinī rodila je sina (480. g. pr. n. e.)⁶ U trenutku Siddhārthina rođenja procvalo je drveće iako nije bilo doba cvata. Roditelje je donekle obeshrabrilo proročanstvo mudraca da će dječak osvojiti svijet kao isposnik i mudrac. Saznavši to, otac je nakon djetetova rođenja činio sve da se to ne obistini te ga je obasipao dvorskim raskošima kako nikad ne bi poželio napustiti užitke i povlastice života na dvoru. Siddhārtha se kasnije oženio i u braku dobio sina Rāhulu. No ono što ga je uspjelo odvući od života povlaštenih bili su prizori siromaštva, gladi i bolesti na koje je naišao kad je izlazio iz dvora. Tada je, u svojoj dvadeset devetoj godini, odlučio napustiti dotadašnji život. Samotno gladujući, naišao je na pet isposnika u kojima je svojom odlučnošću pobudio divljenje. Kad je smršavio do iznemoglosti, shvatio je da izgladnjivanjem neće doseći probuđenje te je izgubio do tad stečeni ugled kod spomenutih isposnika. No mjesto gdje je našao ono što je tražio bilo je u dolini Gange (danas Bodhgayā) pod jednim stablom drveta pipal (sveta smokva). U toj je noći "dosegao žuđeni cilj i u dubokoj je sabranosti spoznao narav

⁵ Buddhin životopis, koji donosim u radu, preuzet je iz *Stare indijske književnosti* Radoslava Katičića koji je kompilacija ulomaka iz različitih tekstova

⁶ Postoje kontroverze da je Buddha rođen 566. g. pr. n. e., a da je umro 486. g. pr. n. e. Poklonici oba mišljenja slažu se da je svakako živio 80 godina.

čovjekove nevolje, spoznao veze uzroka i posljedica, spoznao je korijen ljudske zarobljenosti i odlučno ga presjekao. S neba je pala kiša cvijeća, a on je riknuo kao pobjednički lav jer je bio prvi čovjek u našem svijetu koji je slobodan koraknuo i stupio iz vječnoga okretaja života i smrti, koji je stresao okove što su ga uza nj vezali, slobodan od želje za postojanjem i nepovratno okrenut prema konačnom ugasnuću.”⁷ Tada je dosegnuo *bodhi* (probuđenje) i postao Buddha (Prosvijetljeni/Probudjeni). S tim bi, nakon kraja njegova života, vezanost za ovaj svijet u potpunosti nestala da ga Brahmā Svayāṃpati / Svayāmbhu (pāli: Sahampati = najviši bog) nije zamolio da ne napušta ovaj svijet, nego da ostane i širi plemenitu nauku svim bićima ovog svijeta koja žive u neznanju. Prihvatio je pokrenuti kotač svoje nauke (*dharma*, pāli: *dhmma*) i propovijedati ljudima kako postići oslobođenje. Pet isposnika koje je oduševio trpljenjem bili su njegovi prvi učenici. „Od svega obilja svoje spoznaje Buddha je učio samo ono što čovjeka najbrže vodi oslobođenju, a sve je drugo samo nepotreban teret u toj osnovnoj i teškoj borbi.”⁸ Iznio je svoju nauku: srednji put i četiri plemenite istine. Prva je plemenita istina o patnji – život je patnja, smrt je patnja, bolest je patnja, sve je patnja. Druga je plemenita istina o nastanku patnje – izvor patnje je ljudska žeđ za uživanjem i postojanjem. Treća je o ukinuću patnje – patnja nestaje kad se ukloni žeđ. Četvrta je o putu koji vodi do uklanjanja patnje – plemeniti osmerostruki put. On se sastoji od ispravnog uvjerenja, ispravne odluke, ispravnog govora, ispravnog djelovanja, ispravnog života, ispravnog nastojanja, ispravnog razmišljanja i ispravnog zadubljenja. “Osnovna misao četiriju istina je da čovjek mora patiti jer želi stalnost, a ne može ju postići. Korijen njegove patnje je u želji za zadovoljnim postojanjem. Zato se patnja ukida ako se ukine ta želja, a želja se može ukinuti samo dosljednim discipliniranjem čitava života.”⁹ Buddha tvrdi da su sva bića jednaka u traganju za oslobođenjem. Onaj koji pobijedi žeđ, postat će *arhat* čime dostiže oslobođenje koje je u biti

⁷ Katičić, Radoslav. 1973. *Stara indijska književnost*. Zagreb: Matica hrvatska. 150. str

⁸ *SIK*, 150. str

⁹ *SIK*, 151. str

ugasnuće (*nirvāṇa*) te prekida kotač života i smrti (*saṃsāra*). Jedini izlaz iz tog neprekidnog kruga rađanja i umiranja je spoznaja univerzalne istine – *dharme*. Buddha je ovu nauku posvetio svim živim bićima, obraćao se svim kastama, a nebesnike nije smatrao nepogrešivima, već običnim bićima kojima također treba oslobođenje.

Buddhistička je nauka prelazila granice indijskog potkontinenta jer je bila namijenjena svim ljudima, bez obzira na njihov stalež ili podrijetlo. Ono što je započelo na obali Gange, širi se na ostatak Indije od Himalaje do Malabara i Koromandela, u središnju Aziju, potom Tibet i Kinu, Mongoliju, Japan i Koreju, a prema jugu i istoku na otok Šri Lanku, u Mjanmar, Vijetnam, Tajland i na indonezijsko otočje. Jedino je na zapadu Zarathruštrina vjera (mazdaizam ili zoroastraizam) bila prepreka buddhizmu, a kasnije je to bio islam. „Već se moglo učiniti da se primiče suton brahmanske predaje, da će zamuknuti žrtveni napjevi, prestati mrmor časnih mantra, pucketanje žrtvenog ognja i da vedsko znanje očekuje ista sudbina kao nauk galskih druida.”¹⁰

¹⁰ *SIK*, 147. str

Pālijski kanon – Tri košare

Ono što je Buddha propovijedao i što se prvotno širilo usmeno, kasnije je trebalo biti zapisano kako bi se sačuvalo Buddhino učenje onakvim kakvo zaista jest te kako bi nakon njegove smrti i smrti njegovih prvih sljedbenika iduće generacije mogle pratiti njihove korake ispravnog življenja i postići ono što su oni postigli. Stoga su se, nakon Buddhine smrti (premda se i tada nauka širila usmeno), pisali tekstovi koji su bivali provjereni i pročišćeni te zatim ušli u kanon imena *Tripiṭaka* (pāli: *Tipiṭaka*), odnosno „tri košare“ jer se sastoji od tri glavna dijela – košare:

1. *Vinayapiṭaka* „Košara redovničke discipline“
2. *Sūtrapiṭaka* (pāli: *Suttapiṭaka*) „Košara poučnih razgovora“
3. *Abhidharmapiṭaka* (pāli: *Abhidhammapiṭaka*) „Košara razmatranja o nauci“

Sūtrapiṭaka je glavni izvor za poznavanje buddhističke nauke (*dharma*). Sastoji se od pet *nikāya* (zbirki) koje sadrže *sūtre* (pāli: *sutte* = izlaganje nauke) koje su zapravo Buddhine propovijedi u kojima se opisuje kada se, o čemu i kojim povodom razgovaralo. Treća košara kanona, *Abhidharma* je razrađeniji oblik Buddhine nauke te kao takva ne nudi ništa novo, već sustavno organizira ono što već napisano u *Sūtrapiṭaki*. Knjige ove košare sastoje se od tekstova koji su napisani u obliku pitanja i odgovora.

No ona nama važna, *Vinayapiṭaka*, također je najbitnija i buddhistima. Iako je prva od tri košare, ne znači nužno da je najstarija. K. E. Neumann smatra da su se vremenom od *Sūtrapiṭake* odvojile prvo *Vinayapiṭaka* te kasnije *Abhidharmapiṭaka* i zasebno razvijale.¹¹ To potvrđuje činjenica da se neke *sūtre* bave *vinayom*, a neke su formirane kao tekstovi *abhidharme*.

¹¹ Winternitz, Maurice, and Srinivasa V. Sarma. 1983. *History of Indian Literature*. Vol 2. Delhi, Motilal Banarsidass Publishers. 22. str.

Vinayapiṭaka

Vinayapiṭaki pripadaju ovi tekstovi:

1. *Suttavibhaṅga* – sastoji se od *Pārājike* i *Pācittiye*
2. *Khandhake* – sastoji se od *Mahāvagge* i *Cullavagge*
3. *Parivāra* ili *Parivārapāṭha*

Suttavibhaṅga znači „tumačenje sutta“ gdje se *sutta* (pravilo) odnosi na stavke ispovjednog formulara *prāṭimokṣa* (pāli: *pāṭimokkha*; prema Harveyevoj etimologiji, to znači „veza“). 277 članaka podijeljenih u osam odjeljaka ovog formulara opisivalo je prijestupe koje ne smiju počiniti uzorni članovi redovničke zajednice. *Prāṭimokṣa* se recitirao o punom i mladom mjesecu tijekom svečanog obreda naziva *upavasatha* (pāli: *uposatha* = post). Navedena su se pravila recitirala u ispovjednoj formi, obred je vodio glavni redovnik, a tišina prisutnih se tumačila tako da je njihovo vladanje bilo čisto. Pravila u *prāṭimokṣi* zovu se *śikṣāpada* (uputa, propis, religiozno pravilo). Svaki redovnik mora prisustvovati ovom obredu, a ukoliko je onemogućen zbog bolesti, mora poslati izvješće o svojoj čistoći. Ovo je jedan od najstarijih tekstova buddhističke književnosti. Kanonu ne pripada izravno, već tako da je *Suttavibhaṅga* komentar uz njega te objašnjava pravila koje sadrži *prāṭimokṣa*. Ta pravila spriječavaju udovoljavanje žudnjama pomoću samokontrole, potiču miran način života redovnika i redovnica kako bi bili uzor ostalim buddhistima.

Prāṭimokṣa

Uvodni dio *prāṭimokṣe* (*nidāna*) započinje uputom „Tko god je počinio prekršaj, neka se izjasni! Ako greške nije bilo, neka nastavi šutjeti!“¹²

¹² T.W. Rhys Davids; Oldenberg, Hermann. 1881. *Vinaya texts part 1. Vol 13*. Oxford, the Clarendon Press.
<http://www.sacred-texts.com/bud/sbe13/sbe1303.htm>

Prāṭimokṣa započinje popisom najstrožih pravila – *pārājika*, koja u slučaju prekršaja kao kaznu imaju isključenje iz reda. Četiri pravila zabranjuju spolne odnose, krađu, oduzimanje života ili poticanje drugog da sebi oduzme život te lažna svjedočanstva. Sama riječ dolazi od glagola *Jī* s prefiksom *parā* što znači “onaj koji pati od poraza”¹³.

Saṅghādisesa se sastoji od trinaest pravila od kojih se prvih pet tiču odnosa sa ženama te navode zabrane držanja žene za ruku i nagovaranje žene na odnos. Nadalje, zabranjuje se uznemiravanje drugog redovnika, sudjelovanje u raskolu zajednice, nanošenje štete laicima... Ako se jedno od navedenih pravila prekrši, zahtijeva se sastanak zajednice koja nakon saslušanja može poslati redovnika na probni rok na kojem se ophodi kao najmlađi redovnik – novak. Zabranjeno mu je sudjelovati u redovničkim obredima onoliko dana koliko je tajio prekršaje, uvećano za još šest dana.

Aniyatā obuhvaća dva neodređena pravila koja zabranjuju sjedenje sa ženom na mjestu pogodnom za spolni čin ili izmijenjivanju laskavih riječi. Ova pravila su neodređena jer kazna ovisi o tome je li redovnik svjestan svog prekršaja.

Nissaggiyā pacittiya sastoji se od trideset pravila koja navode koje predmete redovnici ne smiju imati u svojem vlasništvu. Neka od njih su ta da tepih ne smije biti napravljen od svile, ne smije se primiti zlato ili srebro, upravljati novcem niti ga koristiti u transakcijama.

Pācittiya je najveća skupina pravila, njih 92, čiji prijestup ne traži izbacivanje iz reda ili odlazak na probni rok, već pokajanje i pokoru. Zabranjuju laganje, uništavanje biljaka, posuđivanje halje redovnici koja redovniku nije rod, izbirljivost s hranom (osim ako je bolestan), ulaženje u kuću u koju nije pozvan, objedovanje u krivo vrijeme, stavljanje u usta (osim vode i štapića za čišćenje zuba) bilo čega što mu nije dano od laika, odlazak među vojnike duže od 2 ili 3 noći, ispijanje alkohola, i tako dalje.

¹³ VP 1, <http://www.sacred-texts.com/bud/sbe13/sbe1304.htm>

Pāṭidesaniyā se sastoji od četiri pravila koja se moraju usmeno priznati, a zabranjuju uzimanje hrane od redovnica te uzimanje hrane od laika koji žive na opasnoj lokaciji. Ako se ogriješi o jedno od ovih pravila, redovnik mora reći „Pao sam, braćo, u prijestup vrijedan krivnje, koji treba biti priznat, i ja ga priznajem!“¹⁴

Sekhīyā sadrži sedamdeset i pet pravila kojima se opisuje uzorno ponašanje redovnika no i svih ljudi jer nisu izravno vezana za buddhizam, već za općenito kulturno ponašanje. Ova su pravila slična bontonu; daju upute kako pravilno jesti hranu bez mljackanja ustima, kako prolaziti između kuća laika (tiho i s rukama uz tijelo, a ne na bokovima), kako se ponašati dok primaju hranu od laika... Svako od ovih pravila završava s „Ovo je disciplina koje bi se trebali pridržavati.“

Adhikaraṇā-samathā zadnja je skupina pravila vezana za slučajeve nagodbe te svako od ovih pravila možemo naći u *Cullavagga*. Opisuju kako se izvode procesi u slučaju kad je redovnik svjesno kriv, nesvjesno kriv, proces priznavanja krivnje, proces za one koji se pozivaju na ludost te kako *saṅgha* glasanjem daje presudu koja odlučuje o sudbini okrivljenih.

Svaki od navedenih odjeljaka završava proglasom:

“Poštovana braćo, pravila vezana za disciplinu su rečena.

Njima u čast pitam poštovane “Jeste li čisti u ovoj stvari?”

Drugi put pitam poštovane “Jeste li čisti u ovoj stvari?”

Treći put pitam poštovane “Jeste li čisti u ovoj stvari?”

U ovome su braća čista. Stoga ostaju u tišini. Odatle ja razumijem.”¹⁵

Danas su dostupne tri verzije *prāṭimokṣe* i to na 2 jezika - pāliju i sanskrtu, a prevedene su i na kineski i tibetski. Te verzije pripadaju četirima buddhističkim školama - *theravādi* (pāli), *mūlasarvāstivādi* (sanskrt), *mahāsāṅghiki* (sanskrt) i *sarvāstivādi* (sanskrt). *Prāṭimokṣa* koja

¹⁴ VP 1, <http://www.sacred-texts.com/bud/sbe13/sbe1309.htm>

¹⁵ VP 1, <http://www.sacred-texts.com/bud/sbe13/sbe1311.htm>

pripada *mūlasarvāstivādi* otkrivena je iz rukopisa u Gilgitu (mjesto u Pakistanu) te je bila aktualna u Kašmiru, Kini i Tibetu još od početka kršćanske ere. Verzija koja pripada *sarvāstivādi* otkrivena je u Kini, u gradu Turpan, no nije dovršena. Jedino je *prāṭimokṣa theravādske* škole još aktualna i koristi se među redovnicima u Šri Lanki, Burmi, Tajlandu i Kambodži.¹⁶

Khandhakā

Nakon *Suttavibhaṅge*, slijedi njen nastavak *Khandhakā*. To su „odsječci“ koji sadrže propise koji uređuju svakodnevni život buddhističkih redovnika i redovnica. *Khandake* su „naprednije“ od *prāṭimokṣe* u smislu da nude liberalnija pravila. Jest da redovnici hranu dobivaju prošnjom, no mogu prihvatiti poziv laika na objed. Smiju se odjenuti samo jednostavnom tkaninom, no mogu nositi, lan, pamuk, čak i svilu. Od prebivališta, dano im je deblo drveta, ali mogu tražiti ugodniji smještaj u kućama, daščarama i pećinama. Dok je urin naveden kao jedini lijek, ipak mogu prihvatiti i maslac, ulje ili med.¹⁷ Kao i u *Suttavibhaṅgi*, u *Khandhakama* pravilima prethodi naracija koja opisuje kada i kojom prilikom je Buddha objavio upravo to pravilo. *Suttavibhaṅga* i *Khandhake* su stilski jako slični tekstovi pa se pretpostavlja da su nastali u isto vrijeme. Veliki odio, *Mahāvagga*, sadrži propise o obredu *upavasatha*, načinima zaređivanja i primanja u red, o uređenju života tijekom kišnih mjeseci te pravila za odijevanje, obuvanje, liječenje i pravne postupke. Mali odio, *Cullavagga*, ima 10 odsječaka. Prvih devet propisuje način ophođenja u slučaju svađa, kazne i pokore, rješavanje manjih prekršaja, prebivališta redovničkog reda, dužnosti redovnika jednih prema drugima. Deseti propisuje pravila za redovnice. *Cullavagga* ima još dva dodatna poglavlja, jedanaesto i dvanaesto, koja opisuju prva dva buddhistička sabora u Rājagrhi i Vaiśaliju (pāli: Vesāli). Zadnja od ova tri dijela je

¹⁶ Dutt, Sukumar. 2015. *Buddhist monks and monasteries of India: their history and contribution to Indian culture*. Delhi: Motilal Banarsidass Publishers Private Limited. 70. str.

¹⁷ Winternitz, 26. str

Parivāra, zbirka devetnaest manjih tekstova koji su sastavljeni u obliku pitanja i odgovora poput *Abhidharmapiṭake* te su vjerojatno nastali u isto vrijeme.

Māhavagga

Iako su mnoge priče u *Khandhakama* stereotipne i u suštini nemaju veliku književnu vrijednost, iznimke su prva poglavlja *Māhavagge* gdje su divno opisane legende o Buddhi koje su napisane arhaičnim jezikom.

Upravo takva je legenda o Buddhinu probuđenju u parku jelena gdje je stekao znanje o osmeročlanom putu koji vodi do mudrosti i mira. Divna je i priča o Yasi koji je imao tri palače i živio u izobilju sa ženama koje mu plešu i pjevaju no takav mu život prisjedne kad u noći ugleda žene u izobličenim položajima, nakon čega odlazi do Buddhe i postaje redovnik.

Budući da je u svijetu bilo sve više *arhata*, Buddha im je dozvolio da i oni sami mogu širiti učenje.

Vrste zaređenja

Nakon što su mu redovnici dovođili ljude da dobiju zaređenja *pavrajyā* (pāli: *pabbajjā* = „odlazak od kuće, odlutanje“ – kada laik napusti dosadašnji život i pridruži se redovnicima) i *upasampadā* (viši stupanj zaređenja kada novak postaje *bhikṣu*), Buddha je dozvolio redovnicima da sami zaređuju laike koji prvo obriju bradu i glavu, obuku žutu halju, namjeste gornji sloj preko jednog ramena, naklone se do stopala redovniku, čučnu s podignutim rukama i kažu „Prihvaćam utočište u Buddhi, prihvaćam utočište u *dharmi*, prihvaćam utočište u *saṅghi*.“¹⁸ Niži stupanj zaređenja (*pabbajjā*) dijete može primiti u sedmoj ili osmoj godini čime postaje *śrāmaṇeraka* (pāli: *sāmaṇera/sāmaṇerī*) te prihvaća 10 pravila (ne smije ubiti, ukrasti, biti nečist, lagati, piti alkohol, jesti u krivo vrijeme, plesati i pjevati, koristiti parfeme, visoke

¹⁸ VP 1, <http://www.sacred-texts.com/bud/sbe13/sbe1312.htm>, dio 12

krevete, prihvaćati zlato i srebro). Redovnik nema obavezu ostati zaređen do smrti, nije mu zabranjeno napustiti redovničku zajednicu i vratiti se laičkom životu. *Upasampadā* se prima nakon dvadesete godine čime postaje *bhikṣu/bhikṣuṇī*. Nakon zaređenja, ukazuje mu se na četiri velika nedjela: spolni čin, krađa, ubojstvo i krivo prisvajanje duhovnog postignuća. Redovnička halja može biti narančasta, žuta, smečkasta u zemljama na jugu, crvenkasta na sjeveru, siva u Kini i Koreji, a crna u Japanu.

Legende iz Vinayapiṭake i pravila proizašla iz njih

Jedna od legendi spominje trideset mladića koje je pokrala prostitutka. Oni su, tragajući za njom s namjerom da vrate izgubljeni imetak, naišli na Buddhu koji im, pripovijedajući *dharmu* savjetuje da radije tragaju za samima sobom (na način da spoznaju sebe), nego za prostitutkom i izgubljenom imovinom.

Nakon što je Buddha čuo da su neki redovnici, nemajući učitelja da ih pouči, išli po hranu i nedolično se ponašali, dao im je redovnika – učitelja (*upādhyāya*, pāli: *upajjhāya*), čime učenik postaje *sārdhamvihārika* (pāli: *saddhivihārika*). Onaj koji nema *upajjhāyu*, ne smije biti zaređen. Učenik se s poštovanjem ophodi prema učitelju i služi mu, dok mu ovaj pomaže oko učenja, opskrbljuje ga zdjelom za hranu i haljom. Ako se *upajjhāya* razboli ili umre, učenici mogu izabrati *ācārya* (pāli: *ācariya* (učitelj)), čime on postaje *antevāsin* (pāli: *antevāsika* (učenik)). Oni imaju odnos sličan onome kakav imaju otac i sin, a taj se odnos naziva *niśraya* (pāli: *nissaya*), što znači ovisnost ili oslanjanje (o nekome/na nekoga). *Nissaya* se “može dati” nekome. Kada jedna osoba drugoj da *nissayu*, znači da je ovaj drugi postao ovisan o njemu.

Kad je Buddha saznao da se jedan čovjek zaređio u nadi da će besplatno jesti raskošna jela, naredio je da se pri zaređenju svakom spomene četiri prihoda koja smiju imati redovnici – komadići hrane dani tijekom prošnje, halja od grubog platna, dno drveta za prebivalište i urin kao lijek.

Nakon što su se vojnici kralja Bimbisāre htjeli zaređiti, Buddha je zabranio zaređenje vojnicima, kradljivcima, onome tko je bio u zatvoru, ljudima koji su u dugovima te ljudima koji služe kog nekoga. Zabranio je zaređenje *upasampadā* onima koji su mlađi od dvadeset jer nisu mogli izdržati hladnoću i vrućinu, glad i žeđ te grub jezik ljudi. A oni mlađi od petnaest ne smiju primiti zaređenje *pabbajjā* jer je jednom prilikom sin molio oca da mu da svoju hranu primljenu u prošnji jer sam nije mnogo skupio.

Dva se novaka u prvo vrijeme nisu smjela istovremeno zaređiti jer su u jednom slučaju pali u grijeh homoseksualnosti. Tko bi zaređio dva novaka, počinio bi prekršaj *duḥkṛta* (pāli: *dukkata*). To su lakši prekršaji koji nisu spomenuti u *prāṭimokṣi*, no po težini su slični prekršajima skupine *pācittiya* te im isto tako ne slijedi kazna, već zahtijevaju pokoru.

U pet slučajeva redovnik ne smije dodijeliti zaređenje *upasampadā*, dati *nissayu* ili zaređiti novaka: „ako ne posjeduje savršenstvo u moralu, ako ne posjeduje savršenstvo u koncentraciji, ako ne posjeduje savršenstvo u mudrosti, ako ne posjeduje savršenstvo u osamostaljenju, ako ne posjeduje savršenstvo u znanju i uvidu.“¹⁹

U sredini *Maggavāge* prvi put se spominje Buddhina žena i njihov sin Rāhula. Rāhulu je zaređio Sāriputta (koji je s Moggallānom bio među mudrijim i milijim Buddhinim učenicima). Śuddhodana (pāli: Suddhodana), Buddhin otac, ispričao je sinu kako je teško prihvatio kada su se on, a zatim i ostali sinovi, zaređili. Zamolio je Buddhu da nitko ne zaređi novaka ukoliko na to ne pristanu dječakovi roditelji, a Buddha ga je poslušao i uveo to među pravila.

Novak se izbacuje iz zajednice u ovim slučajevima: ukoliko oduzme život, ukrade, bludno zgriješi, laže, popije alkohol, govori protiv Buddhe, *dharma* ili *saṅghe* i ukoliko prihvati lažnu doktrinu. Kad je redovnik izbačen iz zajednice zbog navedenih prijestupa te se želi ponovno priključiti redovničkom redu, protokol nalaže da ga se upita priznaje li i uviđa li svoju pogrešku, te jedino ako ju prizna i ako se pokaje, smije biti ponovno zaređen.

¹⁹ VP 1, <http://www.sacred-texts.com/bud/sbe13/sbe1312.htm>, dio 36

Druga khandhaka opisuje obred *upavasatha* i *prāṭimokṣu*.

Obred upavasatha

Upavasatha (obred posta) se održava četrnaestog i petnaestog dana u mjesecu i tijekom njega se recitira *prāṭimokṣa*. Tada se intenzivnije recitiraju pravila, propisi i učenje i produbljuje se naučeno znanje. Najstariji i najmudriji redovnik (*sthavira*, pāli: *thera*) vođa je ovog obreda. Nakon što se odredilo da će se obred izvoditi u najvećoj dvorani određenog prebivališta, Buddha je proglasio da se redovnici tijekom obreda *upavasatha* ne smiju odvajati od svojih troslojnih halja (*ticīvarena avippavāsa*). Zatim je *thera* započeo ceremoniju proglasom (*jñapti*, pāli: *ñatti*), nakon čega recitira *prāṭimokṣu*. Redovnici koji nisu prozvani ne smiju odgovarati na pitanja niti smiju protestirati, ali im je dozvoljeno izraziti mišljenje izjavom „smatram da ovo nije u redu.“ Ukoliko je redovnik bolestan, mora priložiti izjavu o *pārīduddhi* (pāli: *pārisuddhi* (čistoća)) kojom daje do znanja da je čist od prekršaja navedenih u formularu te daje drugom redovniku dopuštenje da to kaže umjesto njega. Ukoliko je redovnik koji mora održati obred kriv po nekom pravilu, mora otići do drugog i priznati mu to, nakon čega će ga ovaj upitati „Vidiš li to?“ – „Vidim“ – „Odrekni se toga u budućnosti.“²⁰

Upavasatha se ne smije održavati ukoliko svi redovnici (osim bolesnika) nisu prisutni. *Prāṭimokṣa* se ne smije recitirati pred *bhikṣuṇī* (redovnicama), *sāmaṇeri* (novacima), onim koji je odbio pravila te onim koji je kriv za težak prekršaj.

Tromjesečne kiše i vrste prebivališta

Treća khandhaka opisuje redovnički život tijekom tromjesečnih kiša. Ljudi su se žalili da im redovnici koji putuju po kiši uništavaju polja i usjeve. Tada je Buddha proglasio da mogu pristupiti *vassa-vāsi* – prebivalištu koje ih štiti tijekom monsunskih kiša. Tijekom dva perioda

²⁰ VP 1, <http://www.sacred-texts.com/bud/sbe13/sbe1313.htm>, dio 27

se pristupa *vassa-vāsi* – jedan dan nakon punog mjeseca (u lipnju ili srpnju) te mjesec dana nakon punog mjeseca. Prvi koji je redovnicima ponudio prebivalište bio je kralj Bimbisāra kad je ponudio Buddhi svoj vrt sljedećim riječima: „Postoji Veļuvana (šuma bambusa), moj vrt užitaka, koji nije predaleko niti preblizu gradu, pogodan za odlazak i dolazak, lako dostupan svim ljudima koji ga žele vidjeti, preko dana nije prepun, a noću nije izložen buci, čist od ljudskih mirisa, od njih skriven, pogodan za povučen život. Što kad bih ponudio Veļuvanu, vrt užitaka, bratstvu redovnika s Buddhom na čelu?“²¹ Buddha je prihvatio kraljev dar.

Idući koji je ponudio kuće za saṅghu bio je Karaṇḍa, *śreṣṭhin* (pāli: *seṭṭhi* (bogatí kućevlasnik)) u Rājagṛhi. Kada su redovnici obavijestili Buddhu o toj ponudi, dozvolio im je pet vrsta prebivališta: *viḥāre*, *ardhayoge* (pāli: *aḍḍhayoge*), prebivališta na kat, tavane i špilje. Zatim je *seṭṭhi* izgradio 60 takvih kućica u jednom danu. Time su redovnici počeli bivati dostupniji društvu i tada odnos između redovnika i laika počinje biti bliži.

U svakoj su četvrti izabrali po jednu kuću za održavanje *upavasathe* i ostalih obreda. Prva grupa tih prebivališta bile su *āvāse*. Napravljene su od slame i drveta, a služile su kao privremena prebivališta jer zbog slabih materijala nisu trajale dovoljno dugo. Podaci o ostacima ovih kuća nisu nam dostupni ni u kojim spisima, nestale su prije nego je Fā-hien opisao Indiju u 5. st gdje je spomenuo samo kuće od kamena koje su nastale godinama kasnije.

Kako se širenjem buddhizma povećavao broj redovnika i sljedbenika laika, pojavila se potreba za kućama čvršće građe te su tada nastale *ārāme*. *Jivakamāvāne* su prve od *ārāma*, a bile su ovalnog oblika. One su prve građevine namijenjene redovničkoj zajednici prema kojima se jasno mogao vidjeti plan gradnje. Njihovi ostaci iskopani su 1950-ih, a podaci o njima potom zabilježeni u sekundarnoj literaturi. Imale su duže hodnike u kojima je *saṅgha* sjedila i recitirala *vinayu*. Bile su okrugle da bi meditacija u hodu bila lakše izvediva, a otvoreni je prostor bio u centru ove građevine.

²¹ VP 1, <http://www.sacred-texts.com/bud/sbe13/sbe1312.htm>, dio 22

Upaṭṭhāna-sālā (dvorana za sastanke) bila je simbol kolektivnog života gdje su se održavale ceremonije. Nakon *āvāsa* i *ārāma*, izgrađena je *leṇa* (privatno prebivalište, iz sansk. *layana*, derivirano iz glagola LI-sakriti), zbijena nastamba koja nije bila otvorena za pridošlice, već samo za tamošnje redovnike. Fā-hien ju je opisao riječima: „Ako stran *bhikkhu* dođe ovamo, poslužuju ga tri dana, a kad treći dan završi, zamole ga da potraži trajno prebivalište.“²²

Vihāra je prvotno služila kao sklonište od vremenskih nepogoda i zvijeri, a kasnije je postala prva prava redovnička rezidencija. Ima središnji hodnik povezan s prolazima do kreveta koji su najčešće uklesani u kameni zid. *Aḍḍhayoga* je kuća s nadstrešnicom, a *prāsāda* (pāli: *pāsāda*) je višekatnica. *Harmikā* (pāli: *hammiya*) je vrsta *pāsāda* koja na katu ima tavan. Prema legendi na krovu je bila odaja koja je bila Buddhina privatna soba poznata pod imenom *Gandhakuṭī*. *Guhā* je baraka izgrađena od cigli te je služila za samostalnu meditaciju. Od *pañcalayanani* (pāli: *pañcaleṇāni* (5 *leṇa*)), samo su *vihāre* i *guhe* preživjele.

Laički sljedbenik Udena je u Kosali izgradio *vihāru* za redovnike. Iako su na kraju prihvatili dar od Udena, pravilo je da se *vassa-vāsu* ne smije napuštati tijekom tromjesečnog razdoblja. Iznimke su slučajevi kada redovnici moraju posjetiti bolesne roditelje, ukoliko su u nevolji te ih napadaju provalnici, uništi im se kuća ili životinje pokušavaju u nju ući ili pak ako posao koji žele obaviti izvan *vassa-vāse* ne zahtijeva odsustvo duže od sedam dana te ako su tamo pozvani.

Lutajući su redovnici s vremenom morali osmisliti način kako bi se slagali tijekom perioda u kojem su bili primorani biti zajedno. Samostalno su se dogovorili kako održavati red tijekom kišnih razdoblja – neće razgovarati jedan s drugim kako bi izbjegli nesuglasice; onaj koji bi se prvi vratio iz sela pripremao bi stolice, vodu za pranje nogu, ručnik, vodu za piće i hranu; onaj koji bi došao posljednji, pojede bi ostatke, počistio za ostalima i odnio vodu za pranje nogu i ručnike.

²² Dutt

Pavāraṇa

Kad je Buddha saznao za spomenuti zavjet šutnje, zabranio ga je te uputio da na kraju kišnog razdoblja održe obred *pavāraṇa* tako da redovnik pozove ostale redovnike da ga opomenu na neki grijeh ukoliko ga je počinio na tri načina – ono što su vidjeli, ono što su čuli, ono što su posumnjali. Ovaj obred drži stariji redovnik, a onaj kojem se „sudi“ mora klečati dok se ne izvrši njegova *pavāraṇa*. Ona počinje govorom učenog redovnika: „Neka me *saṅgha*, poštovana braćo, čuje. Danas je dan *pavāraṇa*. Ako je *saṅgha* spremna, neka *saṅgha* održi *pavāraṇu*.“ Tad stariji redovnik popravlja svoju gornju halju da pokrije jedno rame, čučne sklopljenih ruku i govori „Proglašavam svoju *pavāraṇu*, prijatelji, pred *saṅghom*, od onoga što je viđeno, što je čuveno, što je posumljano, pričajte sa mnom, gospodo, sa suosjećanjem. Ako vidim prekšaj, pokajat ću se.“²³ To ponovi još dva puta.

Obuća, lijekovi i ostalo

Peta *khandhaka* propisuje da smiju nositi cipele, osim u slučaju kada ih ne nosi Buddha ili stariji redovnici. Osim u slučaju bolesti, ne smiju koristiti životinje poput volova za prijevoz. Nadalje, od lijekova im je dozvoljen jedino urin, no mogu prihvatiti obilje drugih, maslac, ulje, masnoću od ribe i svinje, korijenje biljaka, voće, sol i šećer. Ne smiju jesti meso ukoliko je ubijeno za njih, a poklonjena im smije biti riža i mlijeko.

Kaṭhina

Odmah nakon *pavāraṇe*, kojom se završava *vassa*, slijedi darivanje lokalnoj *saṅghi* – obred *kaṭhina*. Ona započinje s *kaṭhin-atthāra*, *atthāra* ili „dijeljenje/širenje“. *Kaṭhina* („tvrdo“) je zaliha pamučnih tkanina od kojih se rade halje za redovnike. Laici bi davali *kaṭhinu* kao dar koja bi se potom šivala i spajala u halju. Buddha je nakon ovog obreda dopuštao određene stvari koje su inače prema pravilima bile zabranjene: ići po hranu u kuće u koje ih nisu pozvali,

²³ VP 1, <http://www.sacred-texts.com/bud/sbe13/sbe1315.htm>, dio 1

ići po hranu bez klasično propisane odjeće (tri halje), ili odlazak po nju u skupini od četiri ili više redovnika, posjedovati koliko god halja žele i zadržati koliko god halja im dođe pod ruku. Obred počinje kada stariji redovnik proglasi *ñatti* riječima „Ovo je tkanina *kaṭhina* i ona je postala vlasništvo *saṅghe*. Ako je *saṅgha* spremna, neka da tkaninu *kaṭhina* tom i tom redovniku da ju podijeli. Ovo je *ñatti*. Ova je tkanina *kaṭhina* postala vlasništvo *saṅghe*. *Saṅgha* ju daje tom i tom redovniku da ju podijeli. Ako *saṅgha* odobrava davanje *kaṭhine* tom i tom redovniku da ju podijeli, neka ostane šutjeti. *Saṅgha*, dakle, odobrava. Stoga ostaje šutjeti. Odatle ja razumijem.“²⁴ Nakon opisa, u *Magāvagga* su dani primjeri brojnih slučajeva kada ovaj obred nije propisno održan (na primjer kada bi odjeća tek nedavno bila oprana, odrezana, zašivena) te slučajevi kada je on valjan (kad su halje napravljene od novih tkanina, kad su sve odluke pomno razmotrene, a ne u zadnji čas). Nakon toga slijede slučajevi u kojima redovnik gubi privilegije *kaṭhine*, a jedan od njih je kad ode izvan granica svoga prebivališta i ne planira se vratiti.

Redovnička odjeća i raskol u zajednici

Buddha je u osmoj *khandhaki* objavio redovnicima da mogu nositi odjeću od laika nakon što mu je odmetnuti sin kurtizane i trgovca, koji je postao izvrstan liječnik, ponudio odjeću. Dopušteno im je nositi odjeću od šest materijala: od lana, pamuka, svile, vune, tvrde tkanine i od jute. Odgovornost za robu kad otiđu nekamo ili zadaća da skuplja novu pada na osobu koja nije posustala pred žudnjom, mržnjom, zabludom, strahom i koja zna što jest, a što nije. Tkaninu su bojali žutom bojom. Po uzoru na sklad rižinih polja, Buddha im je dao donji sloj, gornji sloj i tkaninu za oko pasa, dakle tri sloja odjeće. U idućim slučajevima mogu skinuti svoju halju – ukoliko je redovnik bolestan, kad tijekom putovanja prelaze rijeku, ako imaju

²⁴ T.W. Rhys Davids; Oldenberg, Hermann. 1881. *Vinaya texts part 2. Vol 17*. Delhi: Motilal Banarsidass. 152. str

strah da će im ih lopovi ukrasti u *vihāri* te kad je *kaṭhina*. Nakon što redovnik umre, sve što je posjedovao naslijeđuje *saṅgha*.

Postoji četiri vrste *saṅghe*; ona od četvero redovnika, pet, deset i dvadeset (ili više). Ona koja ima četvero redovnika, smije izvoditi sve obrede osim *upasampade*, *pavāraṇe* i *abhyagame* (pāli: *abbhāṇe* (povratak redovnika u zajednicu koji je bio podvrgnut probnom činu zbog nekog prekršaja)). *Saṅghi* od petero članova zabranjeno je izvoditi *upasampadu* i *abbhāṇu*, onaj od deset samo *abbhāṇu*, a koja ima dvadeset članova može izvoditi sve obrede. Ovim brojevima ne pripadaju redovnice. Protestirati mogu redovnici zdravog uma koji pripadaju istoj zajednici, unutar istih granica, čak i ako su krivi po nekoj točki. Redovnika se može izbaciti ukoliko stalno griješi te ne prepoznaje svoju grešku. Kad dođe do podijeljenih mišljenja, propisano je da svatko sjedne zasebno i sam sebi se obrati riječima „Barem se nećemo nedolično ponašati jedan prema drugom riječima i djelima.“²⁵. Postoji osamnaest stavki po kojima se raspoznaje ukoliko je redovnik kriv po *dharmi* – ako kaže da je *dharma* ono što nije, ako kaže da nije *dharma* ono što je, ako kaže da je *vinaya* ono što nije, ako kaže da nije *vinaya* ono što je..., te isto tako 18 točaka kako saznati da je redovnik ispravan po *dharmi*. Redovnik Upāli je započeo raspravu o načinu rješavanja sukoba i raskola, ispitivao je Buddhu kako u tim slučajevima postupati i koji je redovnik dovoljno vrijedan da bude vođa na tim raspravama. Buddha mu je odgovorio da vođa postaje onaj koji „ima poštovanja za starije redovnike, za mlade, za *there*, za one srednje dobi, koji donosi dobro mnogim ljudima, pametan je – takav *bhikṣu* je onaj koji vrijedi biti vođa.“²⁶

Cullavagga

Manji su prekršaji, i njima prikladne kazne i pokore, opisani u *Cullavaggi*. Oni koji se ogriješe o manja pravila (ako uzrokuju svađe, preispituju *saṅghu*, ako su glupi, puni mana, ako žive s

²⁵ VP 2, 292. str

²⁶ VP 2, 325. str

laicima...), moraju prvo biti upozoreni, zatim podsjećeni te na kraju okrivljeni. Ako im je ukinuta kazna, trebaju doći pred zajednicu i pokajati se tri puta.

Buddha je u slučaju nepopravljivosti redovnika u manjim stvarima naredio da drugom redovniku dodijeli *nissayu* kako bi ostali imali nadzor nad njime. Izgnanstvo je proglasio kada su određeni redovnici sjekli bilje, skupljali cvijeće i slali vijence ženama te kod njih spavali, jeli u krivo vrijeme, tukli se, pili alkohol, pjevali i plesali. Kad je saznao za takvo ponašanje, Buddha je poslao svoja dva najvjernija učenika, Sariputtu i Moggallānu s ostalim redovnicima da im dodijele *pravrajyāniya-karmu* (pāli:*pabbājaniya-kammu* (izgnanstvo)) čime će prijestupnici postati *saddhivihārike* - učenici kojima je dodijeljen jedan redovnik da ih podučava. Suspenzija (*ukkhepaniya-kamma*) se dobiva zbog neznanja i nepokajanja zbog počinjene greške ili jer se nije odrekao pogrešne doktrine. Dok je suspendiran, redovnik ne smije davati *upasampādu*, *nissayu*, jesti i stanovati sa *saṅghom*.

Na probnom roku, pored mnogih manjih pravila, redovnik ne smije hodati ispred drugih, ne smije sjedati na najbolje mjesto za sjedenje niti imati najbolje mjesto za spavanje.

Zajednica ne smije održati suđenje protiv redovnika koji nisu prisutni. Grijeh se oprašta onome koji počinji prekršaj, a nije pri zdravoj pameti ili se ne sjeća svog grijeha. U iduća se tri slučaja ne prelazi preko prijestupa: ako laže da se ne sjeća, ako priznaje da se sjeća, ali više poput sna nego jave te ako priznaje prekršaj, no i dalje se pravi ludim (iako to nije).

Nesuglasice mogu rješavati i glasovanjem na sudu koji je odabran prema vrlinama. Tri su vrste glasovanja dopuštene – tajno glasovanje, glasovanje šaptanjem i otvoreno.

Peta khadhaka *Cullavagge* opisuje svakodnevni redovnički život. Osim u slučaju bolesti, ne smiju se gledati u ogledalo, zabranjeno im se češljati i imati naušnice, gledati plesne priredbe, imati zlatne ili ukrašene zdjele (dopušteni materijal je željezo i glina, pod uvjetom da te zdjele ne boje). Ako na putovanju naiđu na redovnika kojem je loše zbog nedostatka vode, moraju

mu posuditi svoju. Ne smiju spavati na ukrašenim posteljinama, imati duge nokte niti jesti luk, osim u slučaju bolesti.

Nakon što su im zmije ulazile u kućerke, dana im je dozvola da naprave vrata i prozore. Što se tiče uređenja u *vihāri*, smiju imati stolice s više nogu, terase i smočnicu, no zabranjeno im je imati visoke, raskošne krevete. Kaučevi, jastuci i stolci koji su im dani od laika mogu služiti za sjedenje, no ne i za ležanje. Ne smiju se premještati iz jedne *vihāre* u drugu osim ako njihovoj ne prijeti uništenje (od nevremena, lopova ili životinja).

Jedan od najvećih Buddhinih neprijatelja, Devadatta, u više je navrata pokušao ubiti Buddhu. Sve je počelo time što je Devadatta htio naslijediti Buddhu i voditi zajednicu nakon njegove smrti no Buddha je odgovorio da nikom, čak ni Sariputti i Moggallāni, neće prepustiti *saṅghu*. Buddha ga je proglasio zlim, a Devadatta je počeo provoditi svoje planove u djela. Bacio je kamen s vrha planine koji je trebao usmrtili Buddhu, no dva vrha su se spojila i spriječila kamen da ga ubije. Potom je oteo 500 redovnika iz *saṅhe* te otišao s njima kako bi sami osnovali svoju, zasebnu *saṅghu*. Kad je to saznao, Buddha je poslao Sariputtu i Moggallānu da ih vrate te usporedio Devadattino ponašanje s mladunčadi slonova koji čiste svoje surle po uzoru na starije, no nikad neće biti čisti kao oni jer su nespretni i nesposobni.

Osma *khandhaka* nabraja obaveze redovnika jednog prema drugome. Kad u *āramu* dolazi novi redovnik, nakon što skine obuću, domaćini ga dočekuju, nude mu vodu za piće, vodu za pranje nogu, očisti njegove sandale te mu pripremi krevet. Mlađi redovnik se uvijek s poštovanjem odnosi prema starijem i njemu se nakloni u prolazu.

Deveta opisuje osam kvaliteta doktrine zbog čega je ona privlačna redovnicima. Neke od njih su da je učenje postupno te ima više razina znanja do kojeg se dolazi kroz godine, postoje pravila kojih se svi podjednako pridržavaju, nema zlih među njima jer će ih u tom slučaju izbaciti, sve kaste su postale jedno i jedino što je uistinu bitno jest oslobođenje.

Prāṭimokṣa se ne smije recitirati ukoliko je jedan od redovnika nečist. Jedan drugog može upozoriti na pogrešku ukoliko je sam čist u riječima i djelima. Tada se mora obratiti grešnom redovniku u prigodno vrijeme, istinito, nježno i bez ljutnje.

Redovnice

Buddha je nevoljko odobrio zaređivanje žena čime postaju *bhikṣuṇī* kada ga je za to molila njegova maćeha koja je postala udovica. Dvojio je oko toga, ponajviše zbog pritiska društva kojem nije bilo drago što se ženu postavlja na visoku poziciju²⁷, a i ljudi su izražavali brigu oko mogućih spolnih odnosa među redovničkom zajednicom. Na kraju je izjavio da žene mogu postati *arhat* uz 8 dodatnih pravila: trebaju naklonom pozdraviti sve redovnike (od novaka do *thera*), ne smiju provoditi kišnu sezonu na mjestu gdje nema redovnika, svakih pola mjeseca moraju pitati redovnika kada je *upavasatha*, nakon kišne sezone, moraju imati *pavāraṇu* pred obje *saṅghe* – *bhikṣu* i *bhikṣuṇī* – ukoliko su zgriješile, sudi im se pred obje *saṅghe*, za *upasampadu* moraju pitati i žensku i mušku *saṅghu*, ne smiju uznemiravati redovnike i ne smiju službeno ukoriti redovnika. Žene ne smiju ženama recitirati *prāṭimokṣu*, a *vinayu* im čitaju isključivo muški redovnici. Redovnice ne smiju živjeti u šumi zbog nevolja koje im mogu prouzročiti razbojnici.

Buddhistički sabori

Zadnje dvije *khandhake* opisuju dva buddhistička sabora, onaj u Rājagṛhi i Vaiśāliju.

Jedanaesta *khandhaka* dočarava atmosferu među redovnicima tjedan dana nakon Buddhine smrti. Neki su žalovali, drugi se veselili jer se mogu odreći pojedinih pravila i pritom neće biti kažnjeni. Mahā Kassapa izabrao je 499 *arhata* i Ānandu koji će to tek postati da rasprave i preprave *dharmu* i *vinayu*. Ūpali je govorio o *vinayi*, a Ānanda o *dharmi*. Ānanda je rekao da

²⁷ Mogu se naći primjeri omalovažavanja redovničke zajednice, tako da s laičke strane ova pozicija možda nije „visoka“, no ova se izjava odnosi na mišljenja unutar same zajednice

je Buddha prije svoje smrti izjavio „Kada budem otišao, Ānanda, neka se *saṅgha*, ako želi, odrekne manjih pravila“²⁸ Budući da Ānanda nije pitao Buddhu koja su to pravila, redovnici su odlučili zadržati sva. Uoči svoje smrti, uputio je Ānandu na još jedno, a to je da nametnu višu kaznu redovniku Khanni. Kad mu je Ānanda udijelio kaznu, ovaj se onesvijestio. No prihvatio ju je i ostavši sam, nakon vremena provedenog u razmišljanju, postao je *arhat* nakon čega mu je ukinuta kazna. Koliko je točna informacija da su dva velika dijela *Tripiṭake*, koja se bave učenjima i disciplinom dobrog vladanja – *Sūtrapiṭaka* i *Vinayapiṭaka* – sastavljena nakon Buddhine smrti u onakvom obliku kakvom ih imamo danas, mnogi smatraju upitnim.

Na drugom saboru, koji se održao 100 godina nakon Buddhine smrti, redovnici iz Vaiśālī, koji su pripadali redu Vajjiani²⁹, objavili su 10 pravila koja su olakšavala stara, pa i to da smiju primati zlato i srebro. Među njih je došao Yasa koji ih je, čuvši da od laika traže novce, upozorio da je to zabranjeno. Kada se proširila vijest o ponašanju redovnika iz Vaiśālī, svi su se zbunili. Budući da redovnici nisu priznavali svoju pogrešku, jedini način za rješavanje ovog problema bilo je održati drugi buddhistički sabor na kojem je odlučeno da se ni jedno od starih pravila ne mijenja, koliko god bila mala ili velika. Tradicija ovog sabora je vjerodostojnija jer je raspravljao samo o ukidanju 10 krivovjernih učenja. Činjenica da je 100 godina nakon Buddhine smrti došlo do razmirica te je sazvan veliki sastanak da bi se odlučilo što je ispravno nije nevjerovatna. To bi također podrazumijevalo da je tada postojala neka smjernica koja je odlučivala o tadašnjim pitanjima i to bi jedino mogao biti kanon u kojem su bila pravila o redovničkom životu. Shodno tome, mnogi su zaključili da su nakon jednog stoljeća nakon Buddhine smrti morali postojati, ako ne kanon, barem neki tekstovi takve vrste.³⁰

²⁸ Oldenberg, Hermann, and Thomas William Rhys Davids. 1991. *Vinaya Texts part 3. Vol 20*. Delhi: M. Banarsidass. 377. str.

²⁹ VP 3, 386. str

³⁰ Winternitz, 7. str.

No prvi pravi raskol dogodio se na trećem buddhističkom³¹ saboru u Patni (Pāṭaliputri) 116. ili 117. godine nakon Buddhine smrti. Na tom su se saboru, prema theravādskom izvoru *Dīpavaṃsa*, sukobile dvije škole, *mahāsāṅghika* i *sthavira*, a kao razlog navodi krivovjerna učenja redovnika u Vaiśālī (redovnici škole *mahāsāṅghika*) vezana za deset pravila. No usporedbom tih deset pravila iz *Pāli Vinaye* i *Mahāsāṅghika Vinaye* može se uočiti da se sva pravila poklapaju. S obzirom da je *Mahāsāṅghika Vinaya* starija verzija, njenu su sažetost predstavili nepreciznom i preopuštenom, no nije logično izjednačiti sažetost s aljkavošću. Stoga se ovom usporedbom deset pravila dalo zaključiti da redovnici škole *mahāsāṅghika* nisu oni koji su se pobunili na ovom saboru. Izvori škole *sarvāstivada*, kao što su rasprave kralja Vasumitre, tvrde da je razlog raskola Mahādevinih pet teza. Oni koji su prihvatili te teze su, prema ovim izvorima, pripadnici škole *mahāsāṅghika*, dok su se oni suprotnog mišljenja od njih odvojili i stvorili školu *sthavira*. Izvori *mahāsāṅghike*, kao što je *Śāriputrapariṣcchāsūtra*, ne spominju Mahādevu niti zloglasnih pet teza, nego kao razlog raskola navode spor oko broja pravila kojih se moraju pridržavati buddhistički redovnici. Na kraju se ispostavilo da Mahādeva nije vezan za prvi raskol (između *mahāsāṅghike* i *sthavire*) nego raskol unutar same *mahāsāṅghike* gdje su se njene podsekte razilazile oko mišljenja može li se *arhat* vratiti u niže duhovno stanje. Pravi razlog raskola između dvaju škola je, prema *Śāriputrapariṣcchāsūtri*, stari redovnik koji je promijenio i proširio *Vinayu* te su prema tome redovnici *mahāsāṅghike* oni koji su se držali starog učenja, a redovnici *sthavire* oni koji su prihvatili proširenu *Vinayu*.³²

Četvrti se sabor održao u Patni, 236. godine nakon Buddhine smrti. Na tom saboru su bili upozoreni oni koji su raspravljali o naravi svijeta, ugasnuću i životu nakon smrti jer sam Buddha tome nije pridavao gotovo nikakvu važnost. Ove su rasprave potaknule razvijanje

³¹ *SIK*, 153. str. (razni izvori imaju različita mišljenja o kronologiji buddhističkih sabora, ne postoji jedinstveno mišljenje).

³² Nattier, J. Janice. Prebish, S. Charles. 1977. *Mahāsāṅghika Origins: Beginnings of Buddhist Sectarianism*. History of Religions, Vol 16, No 3. 237-272.

buddhističke filozofije. Još se prije ovog sabora među *theravādinima* stvorila nova škola *vātsīputrīya* ili *sāṃmatīya* čija je glavna nauka bila *pudgalavāda* ili „govor o duši ili osobnosti“ koja tvrdi da osoba nije privremeni spoj *khandha* (pāli: *skandha* (sastojaka)) nego da ima i nedjeljiv element, poput duše. Njima su se suprostavili drugi koji su tvrdili da u svijetu sve postoji poput počela „*dharma*“ (ovdje *dharma* ne predstavlja moralni red, već čimbenike postojanja koji mogu biti uvjetovani i neuvjetovani) koja se potom spajaju i time stvaraju nove predmete. Oni su stvorili školu *sarvāstivādu* „govor da sve postoji“.

Na četvrtom su saboru sljedbenici *theravadske* škole kritizirali licemjerne redovnike i sljedbenike filozofskih razmišljanja. Među njima se najviše istaknula skupina *theravādina* koja sebe naziva *vibhajjavāda* (pāli: *vibhajjavāda*) „govor o onome što treba razlikovati“, kojoj je predvodnik bio redovnik Tissa Moggaliputta. On je predsjedao tim saborom na kojem se, kroz neko vrijeme, utvrdio tekst kanona *theravādske* škole, a osudio je filozofske škole. Kraljević Mahinda je zaslužan za otvaranje prvog samostana na Ceylonu, nakon čega se buddhizam proširio u Mjanmar, Kambodžu, Tajland i Vijetnam. Iz škole *theravāda* su se kasnije razvile nove – *mūlasarvāstivāda* „korjeniti govor da sve jest“, *sautrāntika* i *mahīśaka* (iz koje je proizašla *dharmaguptaka*).

Iz *mahāsāṅghike* je proizašla jedna od bitnijih nazvana *lokottaravāda* „govor o Buddhi kao o biću koje je iznad svijeta“. *Lokottaravāda* nadopunjuje učenje *mahāsāṅghike* da je *arhat* i dalje samo čovjek s time što Buddhu smatra nadnaravnim bićem. *Sarvāstivādska vinaya* sačuvana na tibetskom jeziku, a *Vinaya* na originalnom sanskrtu škole *mūlasarvāstivāda* nađena je među rukopisima u Gilgitu. Što se tiče samih pravila, sve su ih škole prihvatile, što ne podrazumijeva da su ih sve interpretirale na isti način. Sumnja se da je itko osim *theravadina* provodio *upavasathu* i ostale obrede onako kako je bilo predloženo u drevnoj *Vinayi*.

Također postoji velika sloboda u interpretaciji manjih pravila, kao što su upute o odjeći i obući, hrani, spavanju i sl. Razlika *mahāsāṅghike* od *theravādske* oštre i doslovne interpretacije *vinaye* može se pratiti do početka tih škola.

Kanon svetih tekstova

Kanon svetih tekstova sastavljen je vjerojatno tijekom trećeg buddhističkog sabora koji se, prema Ceylonskim kronikama, dogodio za vrijeme kralja Aśoke. To što su ti tekstovi skupljeni u Aśokino doba nije nevjerojatno, s obzirom da je on pokazivao veliki interes za promicanje buddhizma i napredak zajednice. Zalagao se u svojim ediktima za izbacivanje heretičkih redovnika. Osim njega, za skupljanje *theravādskih* tekstova zaslužan je već spomenuti Tissa Moggaliputta. On je pripadao školi *vibhajjavāda* (*theravāda*). Prema tradiciji, on je sabrao i *Kathāvatthu*, knjigu koja poriče sva heretička učenja tog doba. Nju možemo naći u kanonu kao dio *Abhidharmapiṭake* koja je najmlađa sastavnica *Tripītake*. To nam potvrđuju tekstovi prema kojima se na vijeću u Rājagṛhi govori samo o *Dharmi* i *Vinayi*, no ne i o *Abhidharmi*. Svi su se ovi tekstovi prvotno širili usmeno, a zatim su se počeli zapisivati pod vladavinom kralja Vaṭṭagāmanija u 1. st. pr. Kr. Prema ceylonskim buddhistima, kanon koji je sastavljen na trećem saboru, na Ceylon (Šri Lanku) donio je redovnik Mahinda i u obliku koji danas imamo zapisan je pod vladavinom Vaṭṭagāmanija. Spomenici u Sāñciju sadrže natpise u kojima se redovnici međusobno nazivaju imenima *pañcanekāyika* “poznavalac pet *nikāya*”, *peṭakin* (pāli: *peṭaki*) “poznavalac *piṭaka*”, te *sūtrātikinī* (pāli: *suttātikinī* “koji poznaje *sūtre*”). Ovi natpisi dokazuju da je u tom ranom periodu bilo tekstova naziva *piṭaka*, da su se ti tekstovi dijelili u pet *nikāya* te da su postojale *sūtre*. Među redovnicima, postojali su *sūtrantike* – recitatori i poznavatelji *sūtri*, *dharmakathike* – propovjednici doktrine i *vinayadhare* – stručnjaci za redovničku disciplinu. U *Tripītaki* se spominje podjela kanona na 9 udova ili *aṅga* (pāli: *agga*, prozni govori, govori koji su mješavina proze i stiha, objašnjenja i komentari, kitice, kratke izreke, govori koji započinju riječima: „Ovako je govorio Buddha“, priče o Buddhinim prijašnjim rođenjima, izvještaji o čudima i učenja u obliku pitanja i odgovora)³³ koji

³³ Winternitz, 11. str.

klasificiraju buddhističke tekstove prema sadržaju i formi. Ova podjela dokazuje da su već u to vrijeme postojali razni književni rodovi koji su se zvali *buddhavadana* ili „riječ Buddha“.

Jezik kanona

Ne možemo tvrditi da je jezik sadašnje *Tripitake* (pāli) jednak onom u kanonu iz 3. st. pr. Kr. Buddha je propovijedao na māgadhīju, prakrtu koji se govorio u Magadhi (današnjem Biharu). To je njegov materinji jezik, jezik njegovih učenika te jezik grada Patne u kojem je kanon utvrđen. No i dalje postoje dvojbe oko početnog jezika buddhističkog kanona te i danas stručnjaci izražavaju različita mišljenja. H. Lüders smatra da je sva kanonska predaja potekla od izvornika sastavljenog na jeziku māgadhī, dok F. Edgerton tvrdi da tadašnji kanon nije imao čvrst jezični oblik nego da se po potrebi prevodio s jednog prakrta na drugi.³⁴ Pronaći rješenje za ovaj problem nije od velike važnosti za pravog buddhista jer je sam Buddha davao malu važnost lingvističkoj formi. Nije mu bilo stalo do izgovora koliko do značenja. Da bi se sačuvala ujedinjenost buddhističke kulture, nakon nekog se vremena morao naći jedinstveni jezik, a to je u Indiji bio sanskrt. Prvotno su se tekstovi prevodili na sanskrt koji je odstupao od klasične norme te bio vrlo sličan prakrtima. Taj se jezik danas naziva hibridni sanskrt, a bio je u upotrebi tijekom ranih stoljeća naše ere. U *Vinayapitaki* se taj postupak kritizira jer „ne pridonosi ni obraćenju neobraćenog niti rastu već obraćenih“³⁵, a podržava se učenje doktrine na verziji prilagođenoj jeziku pojedinca. Sljedeći je prijevod kanona bio na kineski jezik u 68. godini kad su dva redovnika putovala u Indiju. Mnogi su kineski redovnici onamo dolazili u potrazi za rukopisima, a najpoznatiji su Fā-hien (putovao 399.-413.), Hsuan-tsang (u Indiji proveo 630.-644.) i I-tsing (putovao 671.-695.). Svi su oni ostavili zapise o svojim putovanjima

³⁴ *SIK*, 156.str.

³⁵ Winternitz, 13. str

koji su danas iznimno važan izvor o drevnoj Indiji i buddhizmu. Kasnije, od 7. ili 8. st. kanon je preveden na tibetski. Ovi prijevodi su iznimno važni jer su verzije na sanskrtu i ostalim jezicima bile izgubljene kad su tijekom muslimanskih osvajanja zapisi spaljeni oko 11. st. Iako je kineskih prijevoda bilo više, tibetski su bili najpogodniji za rekonstruiranje sanskrtskog originala jer su bili prevođeni mehanički - riječ po riječ. Kanon se u potpunosti sačuvao jedino u pālijskoj recenziji na Ceylonu, u Burmi, Laosu, Tajlandu, Kambodži i Vijetnamu.

Osnovni pregled razvoja buddhizma u azijskim zemljama³⁶

Buddhizam je danas različit u pojedinim zemljama, a i sam je njegov razvoj prošao drugačije puteve od zemlje do zemlje. Svaka je od početnog učenja prihvatila ponešto, a ponešto odbacila. Također, u svemu ovome nisu nebitni politički faktori, utjecaj rata i invazija koji su uništavali samostane i tako unazadili razvoj *saṅghe*.

Tijekom dinastije Gupta (320-540), obje su vodeće religije (hinduizam i buddhizam) cvjetale i bile štćene od strane vladara. Kad su Huni, oko 450. godine uništili samostane sjevernog Pakistana, Afganistana i dijelova zapadne Indije, spokojna atmosfera je minula. Oko sedmog je stoljeća započeo oporavak oštećenih područja na sjeverozapadu. Dok je buddhizam u Pakistanu ostao snažan, na jugu i zapadu Indije gubio je od hinduizma i jainizma. Nakon dinastije Pāla koja je u od 8. do 11. stoljeća vladala sjeveroistokom, na vlast je došla hinduistička dinastija Sen. Od 986. godine započelo je haraćenje Turaka Indijom što je rezultiralo prisiljenim obraćenjem na islam i uništenjem predivnih buddhističkih slika zbog islamskog neodobravanja „klanjanja ikonama“. Turci su do 1192. godine uspostavili vlast u sjevernoj Indiji. Ljudi su bili prisiljeni iseljavati se te su plovili prema jugu Indije, Tibet i Nepal gdje je otpor muslimanskoj vladavini bio uspješan. Na jugu je *theravāda* bila utjecajna, sve do 17. stoljeća, sve dok se zbog rata nije prebacila na Ceylon. Invazijom su bila uništena mnoga poljodjelstva što je rezultiralo time da laici više nisu imali sredstava da pomažu *saṅghi*.³⁷

Povijest i razvoj buddhizma u tadašnjem Ceylonu opisani su u kronikama *Māhavaṃsa*, *Dīpavaṃsa* i *Cūlavaṃsa*. Pālijski kanon, koji je ovamo donio Mahinda sa svojim redovnicima oko 250. g. pr. Kr, nastavio se usmeno prenositi sve do 80. g. pr. Kr. kada su redovnici umirali

³⁶ Harvey, 139.-161.

³⁷ Harvey, 139. str.

tijekom invazija što je predstavljalo gubitak tadašnjeg kanona. Zbog toga se vijećalo da bi kanon trebao biti zapisan, nakon čega je, dolaskom *saṅghe* na Ceylon, buddhizam postao vodeća religija. Redovnici su postali vrlo važni u tamošnjem društvu, bili su savjetnici kraljevima te je općenito odnos redovnika s laicima bio vrlo blizak. U petom je stoljeću redovnik Buddhaghoṣa došao na Ceylon, preveo komentare tekstova na pāli i uredio ih. Šri Lanka, kao i druge *theravādske* zemlje, ima bogatu književnost na pāliju – komentare, kronike, *Abhidharmu*... Razvila su se tri redovnička bratstva (najpoznatiji *Mahāvihāra*, a druga dva su *Abhayagiri vihāra* i *Jetavanaramaya*), buddhizam je cvao i razvijao se, sve do 10. stoljeća kad je tamilska invazija unazadila dotadašnji napredak buddhizma. Povodom toga, redovnici iz Burme su morali biti prebačeni na Ceylon, no prisutnost redovnica je gotovo u potpunosti nestala. Nevoljama je u 12. st. stao na kraj kralj Parakkama Bahu I. koji je pročistio *saṅghu* i zaustavio propadanje ove religije i njenih redovnika. Ponovni sraz je doživljen u drugoj polovici 16. st. progonima šivističkog kralja, zbog čega se ponovno snizio broj redovnika. On se, srećom, 1753. opet oporavio dolaskom redovnika iz Tajlanda. Iako su redovnice gotovo u potpunosti nestale s ovog područja, broj žena koji se htio zaređiti nije bio malen. Mogle su se zaređiti, ali nisu mogle primiti puno zaređenje (*upasampadu*) jer nije bilo redovnica koje su služile duže od 10 godina koje bi bile u mogućnosti zaređiti ih prema pravilima. To se promijenilo 1980-ih kad je dvadesetak žena postalo *bhikṣuṇī* nakon što su ih redovnice iz Tajlanda zaređile. Iako se to protivi Buddhinu učenju, bratstva u Šri Lanki³⁸ su ipak podijeljena prema kastama iz kojih dolaze. Sveukupno je u Šri Lanki prisutno dvadesetak kasti. Iako su se one međusobno upuštale u druženja do određene granice, oni koji su pripadali nižoj su se uvijek morali odnositi s poštovanjem prema ljudima iz više.

³⁸ Naziv „Šri Lanka“ se odnosi na razdoblje nakon 1948, a „Ceylon“ na vrijeme kada je Šri Lanka bila britanska kolonija između 1815-1948.

Još od vladavine kralja Aśoke, buddhizam je bio prisutan u Burmi i središnjem Tajlandu. Buddhizam je od 9. st. u sebi sadržavao pregršt tantričkih elemenata, a od 11. st. dominantna religija je mješavina tantričkog buddhizma i šivizma. Trgovci su u 14. stoljeću donijeli islam koji se u 15. st. drastično razvio i postao vodeća religija.

U Nepal u je do 13. stoljeća hinduizam postao glavna religija. Već su se u 15. stoljeću redovnici naveliko odrekli celibata zbog hinduističkog utjecaja. Što se tiče Tibeta, tek su u 7. stoljeću do njega počeli dolaziti buddhistički utjecaji (no ne i prije zbog izoliranosti zemlje). Kina i Indija su prenosile buddhistički utjecaj u Tibet tijekom idućih stoljeća, a kralj Khri-srong-lde-brstan (Trisong Detsen) je u 8. stoljeću pokušao ustanoviti prve samostane, no to mu nije pošlo za rukom. Na kraju je u Tibetu predstavljen tantrički buddhizam jer je tamošnje ljude privlačila magija, što je rezultiralo religijom koja u sebi sadrži mješavinu buddhizma i tantričkog misticizma. U 14. stoljeću kanon tekstova bio dovršen.

Kini je buddhizam predstavljen u 1. st. n. e. Ona je tad, za razliku od ostalih zemalja, imala razvijenu pismenost. Konfucijanizam je bio dominantna ideologija kineskog društva koju je ustanovio K'ung Fu-tru, odnosno Konfucije (551-497. g. pr. Kr.). Ona se zalagala za slogu u obitelji i u društvenom životu, naglašavala je važnost poštovanja prema roditeljima i obiteljsku povezanost. Redovnice su živjele u zatvorenim samostanima, a razlog tomu bila je strogoća konfucijanizma prema ženama. Osim konfucijanizma, sistem koji se izborio u Kini bio je taoizam čiji je osnivač Lao-tzu. Ovaj je sistem, za razliku od konfucijanizma više opušten, liberalan i manje strog, no zajedničko im je pridavanje važnosti harmoniji i slozi. Buddhizam je u Kini naišao na prepreku jer se tamo naglašavala važnost nastavljanja obiteljske linije, što se kosilo s buddhističkim inzistiranjem na celibatu. Također, nije se s odobravanjem gledalo na buddhiste koji su živjeli od prošnje, nisu sudjelovali u radu te su općenito bili smatrani financijskim teretom. Od 5. stoljeća nastajale su razne buddhističke škole u Kini, svaka je

svojem imenu dodavala *tsung* „klan“, a od 7.-10.st. buddhizam je procvao pod vladavinom dinastije T'ang. Kanon je finaliziran tijekom vladavine dinastije Šunga (960.-1279.).

Kada je riječ o Japanu, tamo je buddhizam došao 538. godine kada je korejski kralj poslao ambasadore s Buddhinim slikama i redovnicima. Japansko je društvo bilo oduševljeno ritualima, mogućnošću osiguravanja dobrog budućeg života kroz dobra djela u ovom te jedinstvom među kastama. Vladar Shōmu, koji je vladao tijekom 8. st., u Nari je izgradio hram s kipom Vairocane visokim 16 metara. Glavna buddhistička škola bila je Kegon. Buddhizam u Nari je poznat po elitnom redovništvu. Mnogi su se zaređivali kako bi „dobili zasluge“ te postali vođe. 805. godine je japanski redovnik Saichō donio školu Tendai iz Kine čime je predstavio manje stroga pravila. Nakon toga, mnoge škole su se razvijale i odvajale jedna od druge te stvarale podskupine. One su danas drugačije od ostalih buddhističkih škola te više podsjećaju na sekte. U 13. je stoljeću japanski buddhistički redovnik Shinran predstavio brak među svećeništvom (dao im mogućnost da se žene) nakon čega se japanski buddhizam sve više okrenuo ovozemaljskim svjetonazorima. U japanskome je buddhizmu možda najvažnija ličnost bila Dōgen (1200-1253) koji je upoznao društvo sa zen meditacijom koja je bila uključena u Tendai školu čiji su sljedbenici smatrali Buddhu jednostavnim čovjekom koji je bio izvrstan primjer drugim, a ne veličanstvenim, božanskim bićem. Svi oni koji su pratili zen škole, prakticirali su sjedeću meditaciju, koja nije služila da se postigne blaženstvo, već ona sama po sebi to i jest. Godine 1868. vlada je donijela odluku da se redovnici svih japanskih buddhističkih škola smiju ženiti, no ovo se pravilo ne odnosi na redovnice.

U Koreji su se redovnice počele zaređivati tek 1920-ih godina zbog utjecaja konfucijanizma. Južna Koreja sada ima 15 000 redovnica i 8 000 redovnika. U Japanu nisu bile naročito cijenjene i nisu živjele u prigodnim samostanima, već u prebivalištima za pustinjake. Takva se atmosfera počela mijenjati 1945. godine kada su stavovi prema ženama postajali liberalniji. Danas, *theravādska* redovnica je redovnica koja prati 8-10 glavnih pravila, poznata

pod nazivom *sil māṇḍiyō* u Šri Lanki, *thela-shin* u Burmi, a *mae chi* u Tajlandu. Imaju obrijanu glavu poput redovnika i nose haljine istih boja – bijele, smeđe ili žute. Danas ih u Šri Lanki ima oko 3 000 (a redovnika 20 000), a u Tajlandu 70 000 (dok je redovnika 250 000).

Običaji buddhističkih redovnika nekad i danas

Iako je izvorna ideja bila da redovnička zajednica bude skupina ljudi s minimalnim posjedovanjem materijalnog, danas redovnik može na dar dobiti čak i auto, no mora ga dijeliti s drugim redovnicima. *Piṇḍapāta* (primanje hrane prošnjom) je bila jedna od temeljnih osobina nekadašnjeg buddhizma. Dok je taj običaj još uvijek živ u zemljama jugoistične Azije, odlazak u jutarnje skupljanje milodara rijetko možemo naći u Šri Lanki. Osim izravnog davanja hrane u zdjele, redovnika se može pozvati na objed ili donijeti mu hranu u samostan. Redovnici koji vode otuđen život, sami snose posljedice svog ponašanja. Ako se ophode dobro prema laicima i žive skroman život prema pravilima, društvo će ih poštovati i darivati mu hranu. No kad redovnici žive u skupini, potrebno je samo da jedan učini loše djelo te će cijela *saṅgha* biti na lošem glasu. Kako bi se to spriječilo, prate se pravila propisana *vinayom*. No osim *vinaye*, buddhisti prate još jedan koncept - *śīlu*. Dok je *vinaya* skup pravila kojima se regulira redovnička zajednica te na taj način podsjeća na zakon koji regulira državu, *śīla* je pravilnik kojeg pojedinac slijedi sam za sebe i ne mora zbog njega nikome polagati račune te sukladno tome neće biti kažnjen. Ona je nešto poput morala koji pomaže da se osoba sama za sebe i zbog sebe poboljšava, stoga je potrebno da ju prate svi buddhisti. Osim hrane, laici mogu ponuditi pomoć u gradnji ili popravljanju oštećenog samostana. Iako u buddhističkim zemljama nije uobičajeno da redovnici obrađuju zemlju (jer bi time trošili energiju na nebitne stvari), u Kini je to objeručke prihvaćeno. Budući da se na redovnike gledalo kao na društveno nekorisne, od njih se zahtijevalo da svakodnevno obavljaju fizičke poslove oko samostana. Od ranih su se

dana redovnici opredjeljivali za meditaciju ili učenje, a to se nastavilo i do modernijih dana. Što je bitnije od ovo dvoje mijenjalo se kroz godine, te specijalizacija u nečemu nije nužno trajna. Redovnik koji je jednom izabrao učenje kao primarni fokus, u kasnijem se periodu svog života može okrenuti meditaciji da bi iskustvom doživio ono što je naučio. Redovnici svih škola započnu s učenjem u trajanju oko 5 godina ili više, nakon čega slijedi prakticiranje meditacije te pomaganje u samostanu. Kako god bilo, dan u svim buddhističkim tradicijama počinje isto – nakon buđenja u 5 sati, obavlja se meditacija i učenje, nakon čega slijedi doručak oko 7 sati. Potom na red dolazi recitiranje pjesama u trajanju od sat vremena. Od 9:00-10:30 stariji redovnici podučavaju novake, a nakon toga, oko podneva, jede se zadnji obrok u danu. Predavanja traju od 13:30-17:00. U tom periodu se po potrebi može održati zaredivanje novih redovnika. Oko 17 sati imaju slobodno vrijeme u trajanju od dva sata, a zadnje pjevanje se završava u 20 sati. Večer je ispunjena učenjima, posjećivanjima laika u selu ili meditacijom. U istočnim zemljama, vrtlarstvo i rad su jako hvaljeni, a smatra se da se probuđenje može doseći i u svakodnevnom, običnim poslovima, ukoliko se to obavlja s koncentracijom i smirenim umom.

Odnos redovnika i laika

Redovnici su s laicima oduvijek imali blizak odnos, ili su barem to pokušavali. Darivanjem *saṅghe* su primali „bonus bodove“ pomoću kojih će u idućem životu biti blagoslovljeni. Ovaj suživot je počeo patiti dolaskom komunističke vlade u 20. st. Jedino tko je uspio ovo izbjeći su nekomunističke zemlje poput onih u istočnoj Aziji gdje je to spriječio konfucijanizam. Tamo se odnos laika i redovnika uredno nastavio. Glavni otac samostana je najcjenjenija osoba te je često pozvan za rješavanje razmirica i davanje savjeta. Redovnici su bili prisutni i u obrazovanju u zemljama sjevernog i južnog buddhizma. Obrazovanje koje se moglo dobiti u samostanima bilo je čitanje, pisanje, vjersko učenje, matematika i povijest. U tim zemljama je

postotak obrazovanih ljudi bio iznimno visok. To je sve stalo dolaskom komunizma, kad se edukacija ograničava isključivo na učenje u državnim školama.³⁹

Laici su davali svoje mlade sinove među redovnike kako bi sebi poboljšali karmu i primili zasluge (*puñña*), što je rezultiralo s mnogo novaka koji nisu pogodni za takvo zvanje čime je nastala neorganiziranost u *saṅghi*. Stoga je u Tajlandu stvoren koncept da se dječaci mogu zarediti na ograničen period koji može trajati od 2 tjedna do nekoliko godina.

Tajland je jedno od dva najveća buddhistička društva; drugo je sinhaleško u Šri Lanki. Sinhaleška zajednica organizirana je kroz strukturu *kastā*, ima stroga pravila, jasno definirane uloge članova ove zajednice. Nasuprot ovom principu, tajlandsko je društvo uvijek glasilo kao opuštenije i manje rigorozno. No iznenađuje činjenica da kad su u pitanju redovnici, situacija je upravo obrnuta. *Saṅgha* je u Tajlandu organizirana i ima čvrst autoritet, dok je u Šri Lanki manje opterećena unutarnjom organizacijom zajednice, nego su joj glavna briga administracija i redovnički imetak. Unatoč ovim razlikama, kada pogledamo dva samostana ovih društava, uočiti ćemo velike sličnosti. Struktura im je gotovo identična, slika Buddhe je u centru obiju građevina. Redovnici su podijeljeni prema razini zaređenja, a na čelu obje skupine je stariji redovnik. U Tajlandu, onaj tko se želi zarediti mora priložiti pismenu prijavu, a mladi dječaci moraju naučiti do tad čitati, pisati i zapamtiti pravila za novake. U sinhaleškom redovništvu nema ovakvih procedura. Glavni će redovnik nakon razgovora sa svojim rođacima izabrati jednog sina svojeg brata ili sestre kao svojeg glavnog učenika i pobrinuti se za njegovo zaređenje. On nasljeđuje mjesto boravka i svu ostalu imovinu koji ima stariji redovnik. Ovo je „redovničko posjedništvo“ započelo oko 10. st., a služilo je tomu da na čelu samostana uvijek budu poželjne utjecajne obitelji.

³⁹ Harvey, 242. str.

Život bivših redovnika u modernom društvu⁴⁰

Prilagodba životu izvan *saṅghe* nerijetko je teška za redovnike koji su zauvijek skinuli svoje redovničke halje. Jedan je bivši redovnik napravio istraživanje s pet redovnika koji su napustili *saṅghu* kako bi istražio koliko je (bez)bolan ovaj prijelaz. Budući da im tijekom redovničkih dana nije bilo dozvoljeno imati fizički kontakt sa ženom, raspolagati novcem, jesti više od jednog obroka na dan, povratak u „stvarni svijet“ nije im bio lagan. Zemlja u kojoj je najlakše prebroditi ovo iskustvo je Tajland jer tamo redovnik ima društvene i ekonomske povlastice i nakon što napusti redovništvo, a položaj u društvu mu je zbog tog iskustva viši no prije. Svi ispitanici su muškarci zapadnoeuropskog podrijetla koji su se zaredili u ranim dvadesetima, a živjeli su redovničkim životom 10-18 godina. Iako je prvotni osjećaj kod svih ispitanika bilo uzbuđenje zbog novih izazova i osjećaj slobode, ubrzo je to zamijenio osjećaj usamljenosti i gubitka identiteta. Osjećali su se kao da su prešli iz svijeta gdje su bili na vrhu u onaj gdje su na dnu. Morali su naučiti banalne stvari za ljude njihovih godina, kao što je korištenje bankomata.

Jedan od glavnih razloga za napuštanje redovništva bila je želja za intimnom povezanosti. Neki su tvrdili da im je ulazak u intiman odnos sa ženom pomogao u vlastitom razvijanju, drugi se nisu mogli nositi sa ženama njihovih godina koje su bile na drugačijoj razini od njih koji su u te odnose ulazili poput tinejdžera. Petina ispitanika je našla posao bez poteškoća, dok su drugi imali mnoge prepreke, prvenstveno jer društvo nije cijenilo godine provedene u samostanu bez iskustva rada. Danas se smatraju zrelijim osobama, nisu idealisti kakvi su nekoć bili jer manje sude sebe i druge, skromniji su i tolerantniji otkad su napustili samostan. Iako su neki od njih tešku prilagodbu prebrodili uz pomoć terapije, sada su zahvalni na iskustvu te na život u samostanu gledaju relistično, primjećujući osim pozitivnih strana, i ono što je bilo negativno.

⁴⁰ Mapel, Tim. 2007. *The Adjustment Process of Ex-Buddhist Monks to Life After the Monastery*. Journal of Religion and Health. Vol. 46, No 1. 19-34

Samosvijest redovnika u Hong Kongu i što bi promijenili u saṅghi

Redovnici unutar *saṅghe* svjesni su realne situacije i kako društvo gleda na redovnike – kao na skupinu ljudi s kojom ne žele imati previše posla budući da se, prema kriterijima modernog života, drže preuštogljeno. Ova izjava može stvoriti pomutnju jer u buddhizmu nema sebstva, stoga bi, prema pravilu, moglo biti teško da buddhist ima percepciju o samome sebi. No ovdje se radi o subjektivnoj osvještenosti o stanju redovništva u odnosu na društvenu realnost oko njih.⁴¹

Zanimljiv je primjer Hong Kong, središnja točka između zapadnjačke i kineske kulture te općenito razvijen grad. Buddhizam je počeo cvjetati 1960.-1980. godine povećanjem bogatstva i populacije, a društvo je od redovnika tražilo ceremonije za mrtve ili davalo pepeo samostanima jer su grobna mjesta bili preskupa. U Hong Kongu je izgrađeno oko 400 hramova, što je prevelik broj u odnosu na broj redovnika kojih je svega dvjestotinjak, dok je broj redovnica oko 1000. Sve u svemu, Hong Kong je napredovao koliko u znanosti i tehnologiji, toliko i u duhovnosti. Ljude je i dalje zanimala religija, učenjake privlačila buddhistička filozofija, a laici i redovnici su zajedno sudjelovali u izgradnji škola. No problem je u tome što je sve manje mladih ljudi koji pokazuju volju za zaređenjem. Ovaj problem nije prisutan samo u Hong Kongu, već i u drugim zemljama, što je rezultiralo potrebom za obnavljanjem *saṅghe*. Predstavili su se glavni problemi: neprivačnost redovničkog života, zastarjeli sistem, nužna vojnička služba koja onemogućuje pristupanje *saṅghi* te nedovoljan poticaj od strane roditelja. Premda redovnici nisu u mogućnosti popraviti sve od navedenog, preuzimaju odgovornost za sliku kakva se predstavlja društvu. Neki od prijedloga za smanjenje problema bili su druženja nakon buddhističkih obreda da im se približi redovnički život, grupe za mlade, bolji kontakt s

⁴¹ P. M. Tsui, Barthlomew. 1983. *The self-perception of buddhist monks in Hong Kong today*. Journal of the Hong Kong Branch of the Royal Asiatic Society. Vol 23. 23-40
<http://www.jstor.org/stable/pdf/23886789.pdf?refreqid=search%3A1722d050683505fd5c4e8fc27d4f7f9d>

roditeljima te usvojenje jednog siročića po redovniku koji će trenirati za zaređenje. No većina je ovih prijedloga ostala upravo to i nikad se nisu realizirali.

Iduća najveća rasprava o reformi unutar *saṅghe* je ona kineskih redovnika 1977. godine koji su pozivali na razgovor o sistemu zajednice, pravilima odijevanja, obrazovanja, itd. Ovaj pokušaj je pao u vodu kada su se mediji dohvatili tog izvješća te proglasili da redovništvo razmatra prihvaćanje braka u *saṅghi*.

Idući važan prijedlog dolazi od Pai Shena koji je htio je ukinuti sistem nasljeđivanja po rodbinskoj vezi.⁴² Smatrao je da je osim učenja vjerskih priča, pravila i meditacije, potrebno i osnovno obrazovanje. Smatrao je da bi redovnici velikog vijeća trebali moći birati žele li ulaziti u brak (podijelio bi redovnike *Shang Tso Pu* „Stariji“ i *Ta Chun Pu* „Veliko vijeće“; prvi bi se posvećivali širenjem buddhizma, a drugi, koji nisu pogodni za učenje razvijaju neku drugu vještinu i uzdržavaju starije).

Dolaskom modernijeg doba, sami su redovnici tražili viši smisao za svoje postojanje osim pukih molitvi i meditacija. Recitiranje tijekom ceremonija se pojednostavilo sa selidbom redovnika iz rubnih dijelova gradova u centar. S vremenom je uloga redovnika u društvu postala bitnija i ovaj je razvoj postao vidljiviji. *Hong Kong Buddhist Association* predvodi pedesetak obrazovnih institucija te se svakodnevno uključuju u život mladih. Novo je i to da sudjeluju u ceremoniji sklapanja braka. Ukratko, ukorijenili su se u život laika te ne žele da ih se smatra nezainteresiranima za svijet van zidova samostana.

⁴² P. M. Tsui Bartholomew. 1983. *The Self-Perception of Buddhist Monks in Hong Kong Today*. Journal of the Hong Kong Branch of the Royal Asiatic Society. Vol 23. 31. str,

Intervju s buddhističkim redovnikom

Kao istraživački dio ovog rada, intervjuirala sam buddhističkog redovnika iz Lucknowa kako bih shvatila i usporedila sadašnji način života koji vode buddhistički redovnici u usporedbi s prijašnjim. Prvenstveno me zanimalo je li se i koliko *saṅgha* kao zajednica modernizirala da bi izašla ususret današnjoj mladeži kojoj se život propisan *Vinayapiṭakom* čini prerigorozan. Međutim, puno toga je ostalo isto. Redovnicima, osim onim u zemljama mahayanske tradicije, nije dozvoljeno stupiti u brak. I danas se smatra da je to put patnje koji udaljava pojedinca od probuđenja. Iako oni koji planiraju postati redovnici i dalje trebaju imati dozvoljenje roditelja/supružnika te ne smiju biti u dugovima, u nekim zemljama je to fleksibilnije jer kao što je i sam Buddha rekao, *dharma* će se s vremenom mijenjati ovisno o okolini. Na snazi su čak i neke od naizgled sitničavih odredbi. Na primjer, zabrana redovnicima da sjede na osamljenom mjestu s redovnicom je i dalje postojeća jer smatraju da se do prekrašaja vrlo lako može doći pa je bolje u cijelosti izbjegavati takve situacije. Mnogi redovnici i dalje idu u prošnju i žive isključivo od jednog obroka dnevno, ali to je više njihova želja no što je pravilo – to čine jer smatraju da je to jedan od sigurnih načina za dostizanje *nirvāṇe*. To najčešće čine redovnici u Tajlandu, Budmi, Kambodži i Laosu. Ostalima je dozvoljeno primiti dodatnu hranu od laika koji ih posjećuju u samostanima. Na kraju, pokušala sam saznati kako buddhistički redovnici gledaju na *Vinayapiṭaku*, smatraju li je isključivo moralnim i duhovnim učenjem ili su ta pravila slična više-manje bilo kojem zakonu koji je danas na snazi, s obzirom da ima sve značajke koje definiraju zakon. Međutim, buddhistu je takvo pitanje nejasno i neshvatljivo iz razloga što je njemu duhovno i svjetovno isto, nemoguće mu je to dvoje sazgledati zasebno kao što je nama u čijim su zemljama vjera i ono svjetovno lako razlučivi.

ZAKLJUČAK

Vinayapiṭaka sadrži brojna pravila napisana kroz gotovo tisuću stranica tog pravilnika. Filozofsko pitanje koje se ovdje nameće, i kojim su se bavili mnogi autori, jest koliko su propisi, koje je Buddha nametnuo kao imperativ za oslobođenje, isključivo upute za pravilan moralni kodeks i ispravno duhovno tumačenje, a koliko su se izjednačila s vrijednostima zakona. Autori, koji su raspravljali o toj temi, imali su svakovjaka mišljenja; ni jedno nije ispravno nego rezultat tumačenja pojedinca. S obzirom na detaljno proučavanje *Vinayapiṭake*, naginjem strani onih koji su poklonici mišljenja da je ovaj tekst zakonske prirode. On, na kraju krajeva, sadrži 3 potrebna svojstva koja definiraju zakon:

1. Zakon će se manifestirati u odluku donesenu od nadležnog, kao što su državni vođa ili poglavar, koji će primorati provođenje zakona. Te se odluke donose pomoću propisa ili zakona donesenog od strane sudstva.
2. Zakonom će se definirati sankcije.
3. Zakon će razviti procedure kojim će se odrediti kako će se postupati sa sporovima.⁴³

Pravila u *Vinayapiṭaki* nisu propisana isključivo za postizanje *nirvāṇe* (poput hijerarhijskih pravila koja nalažu da se novaci, kao i redovnice naklone starijim redovnicima), već da bi u tako velikoj zajednici održale sklad i slogu, što više priliči zakonu kojeg i mi imamo o remećenju javnog reda i mira nego nužnim koracima za postizanje oslobođenja.

Stoga ne bi bilo naodmet da se *saṅgha* reformira, da odbaci minorna pravila, a veća i stroža prilagodi današnjem liberalnom društvu kako bi (p)ostala privlačna mladim ljudima koji zbog njene isključivosti nisu voljni pružiti joj priliku i postati njenim članom.

⁴³ Voyce, M. B. 1983. *The Legal Authority of the Buddha over the Buddhist Order of Monks*. Journal of Law and Religion, Vol 1, No 2. 307-323.
<http://www.jstor.org/stable/pdf/1051048.pdf?refreqid=excelsior%3Aa4935b1b392621ccdf3e2f0e1cc42b62>

Popis stranih riječi (*rekonstruirana sanskrtska riječ koja nije nađena u rječniku)

SANSKRT	PĀLI	HRVATSKI
abhyagama	abbhāna	povratak redovnika u zajednicu koji je bio podvrgnut probnom činu zbog nekog prekršaja
ardhayoga	aḍḍhayoga	kuća s nadstrešnicom
antevāsin	antevāsika	učenik
aṅga	agga	ud (buddhistički se kanon dijeli na 9 udova)
arhat	arahant	onaj koji je dosegao oslobođenje
āvāsa	āvāsa	kuća od slame i drveta
ācārya	ācariya	učitelj
ārāma	ārāma	prva kuća čvršće građe u kojoj su prebivali redovnici
ātman	āttan	sebstvo
bhikṣu	bhikkhu	redovnik (dosl. onaj koji živi od prošnje/milodara)
bhikṣuṇī	bhikkhunī	redovnica
bodhi	bodhi	probuđenje
dharma	dhamma	buddhistički nauk

duḥkṛta	dukkata	lakši prekšaji Vinayapiṭake
guhā	guhā	baraka od cigli
harmikā	hammiya	višekatnica s tavanom
karma	kamma	prirodni buddhistički zakon prisutan u prirodi stvari / prirodna posljedica određenih vrsta ponašanja
kaṭhina	kaṭhina	pamučna tkanina od koje se rade halje za redovnike, također ime obreda
khandha	skandha	sastojak
lāyana	leṇa	privatno prebivalište za lokalne redovnike
nidāna	nidāna	uvodni dio prāṭimokṣe
nikāya	nikāya	zbirka
niśraya	nissaya	ovisnost / oslanjanje o nekomu / na nekoga
jñapti	ñatti	proglas
pravrajyā	pabbajjā	niže zaređenje (dosl. odlazak od kuće)
*pravrajyāniya- karma	pabbājaniya-kamma	izgnanstvo
pañcanekāyika	pañcanekāyika	poznavalac pet nikāya
*pañcalayanani	pañcalenāni	pet leṇa
pavāraṇa	pavāraṇa	obred u kojem redovnik pozove

		drugog da ga opomene na mogući prekršaj
pāriduddhi	pārisuddhi	čistoća
prāsāda	pāsāda	višeatnica
peṭakin	peṭaki	poznavalac piṭaka
piṭaka	piṭaka	košara (tri košare buddhističkog kanona)
piṇḍapāta	piṇḍapāta	primanje hrane prošnjom
prāṭimokṣa	pāṭimokkha	ispovijedni formular koji opisuje prijestupe koje ne smiju počiniti redovnici
punya	puñña	zasluga (koju dobivaju laici kad pomažu redovnicima)
sārdhamvihārika	saddhivihārika	učenik
saṃsāra	saṃsāra	kotač života i smrti
saṅgha	saṅgha	zajednica buddhističkih redovnika
śrāmaṇeraka	sāmaṇera	čin koji dobiva osoba nakon nižeg zaređenja
śreṣṭhin	seṭṭhi	kućevlasnik
skandha	kandha	sastojak
sūtra	sutta	Buddhine propovijedi (dosl. izlaganje nauke)
*sūtrātikinī	suttātikinī	koji poznaje sūtre
śikṣāpada	sikkhāpada	zakoni za redovnike i redovnice
śīla	śīla	moralno načelo

sthavira	thera	najstariji i najmudriji redovnik
ticīvarena		troslojna redovnička
avippavāsa		halja
upādhyāya	upajjhāya	učitelj
varṣa	vassa	kiša

Summary:

Buddhist monastic community – past and present

Saṅgha is a community of buddhist monks (*bhikṣu*, pāli: *bhikkhu*) and nuns (*bhikṣuṇī*, pāli: *bhikkhunī*) who live by the rules written in the *Vinayapiṭaka*, first of three books that make buddhist pāli canon - *Tipiṭaka*. They coexist with laymen (*upāsaka* and *upāsikā*) who help them by giving them food, assist around monasteries or supplying them with wardrobe and medicine. By doing that, they gain merits and good *karma* (pāli: *kamma*) for next life. The main goal of *saṅgha* is attaining *nirvāṇa* (pāli: *nibbāna*) – release from rebirths. They achieve it by following rules from the *Vinayapiṭaka*, meditating, giving up all material things and living in peace with other laypersons. Buddha, who first achieved enlightenment, started preaching his doctrine and got many followers.

The *Vinayapiṭaka* consists of *Suttavibhaṅga*, *Khandhaka* and *Parivāra* texts. Each of them have rules (*śikṣāpada*, pāli: *sikkhapada*) regarding ceremonies and proper behaviour during them, they order monks and nuns how to repent for their sins and inform them about hierarchy in the Order or help them arrange residence during rainy seasons.

Those rules are quite versatile, they vary from the main set of rules, such as „don't kill, have intimate relations with women, drink alcohol or steal“ to more minor ones that describe what kind of materials should their robes be made of.

Of course, there is not only harmony and peace. Some of those rules don't work in favor to nuns since they have more strict rules than monks and are overall in a submissive position. Also, putting on a robe and being ordained isn't tempting to young people because modern society thinks of those rules as too rigorous and drastic and they feel that the *saṅgha* system needs to be more open to reorganization.

Popis literature:

- 1) Dutt, Sukumar. 2015. *Buddhist monks and monasteries of India: their history and contribution to Indian culture*. Delhi: Motilal Banarsidass Publishers Private Limited.
- 2) Gombrich, Richard F., and Heinz Bechert. 2007. *The World of Buddhism: Buddhist Monks and Nuns in Society and Culture*. London: Thames and Hudson.
- 3) Winternitz, Maurice, and Srinivasa V. Sarma. 1983. *History of Indian Literature. Vol 2*. Delhi, Motilal Banarsidass Publishers.
- 4) Harvey, Peter. 1990 *An Introduction to Buddhism: Teachings, History, and Practices*. Cambridge [England]: Cambridge University Press.
- 5) Katičić, Radoslav. 1973. *Stara indijska književnost*. Zagreb: Matica hrvatska.
- 6) T.W. Rhys Davids; Oldenberg, Hermann. 1881. *Vinaya texts part 1. Vol 13*. Oxford, the Clarendon Press. <http://www.sacred-texts.com/bud/sbe13/index.htm>
- 7) T.W. Rhys Davids; Oldenberg, Hermann. 1881. *Vinaya texts part 2. Vol 17*. Delhi: Motilal Banarsidass.
- 8) Oldenberg, Hermann, and Thomas William Rhys Davids. 1991. *Vinaya Texts part 3. Vol 20*. Delhi: M. Banarsidass.
- 9) Winternitz, Maurice, and Srinivasa V. Sarma. 1983. *History of Indian Literature. Vol 2*. Delhi, Motilal Banarsidass Publishers.

ČLANCI:

- 10) Bechert, Heinz. 1970. *Theravada Buddhist Sangha: Some General Observations on Historical and Political Factors in its Development*. The Journal of Asian Studies. Vol 29, No 4. 761-778.
<http://www.jstor.org/stable/pdf/2943086.pdf?refreqid=search%3Af91491c8fa5170facedd75282bd88c66>

- 11) Carrithers, Michael. 1984. *The Domestication of the Sangha*. Man, New Series. Vol 19, No 2. 321-322.
<http://www.jstor.org/stable/pdf/2802284.pdf?refreqid=search%3Af569437392154ef76c5826562578e7c4>
- 12) De L. Young, D. N. 1970. *The Sangha in Buddhist History*. Religious Studies. Vol 6, No 3. 243-252.
<http://www.jstor.org/stable/pdf/20004828.pdf?refreqid=search%3A614e01eae81484eae90c544fcb617606>
- 13) Evers, Hans-Dieter. 1968. *The Buddhist Sangha in Ceylon and Thailand: A Comparative Study of Formal Organizations in Two Non-Industrial Societies*. Sociologus, Neue Folge / New Series. Vol 18, No 1. 20-35.
<http://www.jstor.org/stable/pdf/43644201.pdf?refreqid=search%3A54387959d750113083745f281e9d15a1>
- 14) Hinüber, Oskar. 1998. *Stucture and Origin of the Pātimokkhasutta of the Theravādins*. Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungariae. Vol 51, No 3. 257-265.
<http://www.jstor.org/stable/pdf/43391343.pdf?refreqid=search%3A59b6a3c4d87ffddf5d1c3c5f338b323a>
- 15) Mapel, Tim. 2007. *The Adjustment Process of Ex-Buddhist Monks to Life after the Monastery*. Journal of Religion and Health. Vol 45, No 1. 19-34.
<http://www.jstor.org/stable/pdf/27512981.pdf?refreqid=search%3A2e87683ea4ce942fb3e90b2341cc2cd8>
- 16) Nattier, J. Janice. Prebish, S. Charles. 1977. *Mahāsāṃghika Origins: Beginnings of Buddhist Sectarianism*. History of Religions, Vol 16, No 3. 237-272.
<https://www.jstor.org/stable/pdf/1062592.pdf?refreqid=search%3A5e47a178adf8393b3004dabd1a92a1f5>

- 17) P. M. Tsui, Bartholomew. 1983. *The Self-Perception of Buddhist Monks in Hong Kong Today*. Journal of the Hong Kong Branch of the Royal Asiatic Society. Vol 23. 23-40.
<http://www.jstor.org/stable/pdf/23886789.pdf?refreqid=search%3A052047ef4d6e4c1a54e8b1ee879b4e2e>
- 18) Shizuka, Sasaki. 2004. *A Problem in the Re-establishment of the Bhikkhunī Saṅgha in Modern Theravāda Buddhism*. The Eastern Buddhist, NEW SERIES, Vol 36, No ½. 184-191.
<http://www.jstor.org/stable/pdf/44362384.pdf?refreqid=search%3Accd38f6240860f75bb34cefcfce69be3>
- 19) Singh, Sangh Sen. 1973. *The Problem of Leadership in Early Buddhism*. Proceedings of the Indian History Congress. Vol 34. 131-139.
<http://www.jstor.org/stable/pdf/44138606.pdf?refreqid=search%3A3d028a62bade8589b4de5399c4bcbe1c>
- 20) Tieken, Herman. 2002. *The Buddhist Pavāraṇa Ceremony According to the Pāli Vinaya*. Journal of Indian Philosophy. Vol 30, No 3. 271-289.
www.jstor.org/stable/pdf/23496839.pdf?refreqid=search%3A1f81f840da62bac9df519608e59b001f
- 21) Voyce, M. B. 1983. The Legal Authority of the Buddha over the Buddhist Order of Monks. Journal of Law and Religion. Vol 1, No 2. 307-323.
<http://www.jstor.org/stable/pdf/1051048.pdf?refreqid=search%3A1e682edac44ac7fcd1b30ff46b9afa53>
- 22) Winters, Dennis A. 1988. The First Buddhist Monasteries. The Tibet Journal. Vol 13, No 2. 12-22.
<http://www.jstor.org/stable/pdf/43300289.pdf?refreqid=search%3A891511d18262dd93b5c06bae6dbb26d6>